

DE

nr 152

f12,-

ZWARTE

11 mei '90

E

In dit nummer oa.:

- onderhandelingen in El Salvador
- is het hier oorlog?
- individualisme

GRONINGEN

LAATSTE NIEUWS LAATSTE NIEUWS

Op 8 Mei heeft het WNC een dagvaarding ontvangen voor een kort geding op 14 Mei om 14.00 uur waarin ont-ruiming wordt geeist.

Op 14 Mei wordt er een VROUWENDEMO gehouden tegen de sloop van het vrouwenkafé De Derde Dame en het WNC. Verzamelen om 16.00 uur bij het vrouwenkafé, Poststraat 11.

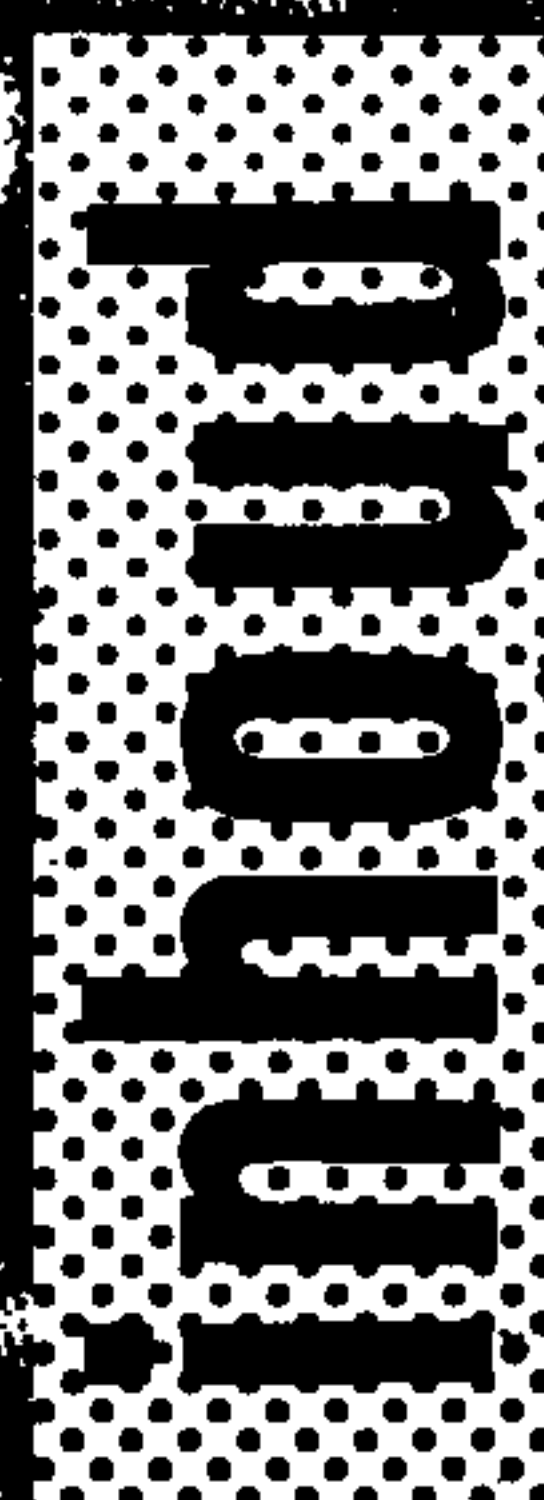
Tenslotte is er dan nog kermis in Groningen, van 11-27 Mei en traditie-getrouw betekent dat moeilijkheden met fascho's en krullies.

ABONNEMENTEN

Een abonnement op De Zwarte (400 pagina's ong. 10 Zwartes) kost Hfl.25,- zowel voor postabo's als voor abo's die we zelf bezorgen. Instellingen betalen dubbel tarief. Politieke gevangenen krijgen De Zwarte gratis. Betalen doe je vooraf, kontant bij je bezorger* of op giro 3442401 t.n.v. De Zwarte in Leiden.

WANBETALER* S WORDEN GEROYFED.

De Zwarte wordt eens in de twee weken gemaakt op dinsdag en woensdag. Kopy kan je sturen naar postbus 10233 in Den Haag. Als je zelf een stuk typt doe dat dan op een kolombreedte van 7,3 cm. Kopy moet uiterlijk binnen zijn op de dinsdagochtend dat de Zwarte gemaakt wordt. De mensen die De Zwarte samenstellen zijn op betreffende dinsdag en woensdag te bereiken via telefoonnummer 070-892098.

3. Wielingen/Rijkshemelvaartfestival;
4. Kort geding Bunker/Aktie tegen Ploeg & Heere/Demo woonwagenbewoners/Kraak Apeldoorn;
5. Kraak R'dam/Shell uit Z.Afrika: Akties 15-16 juni, Den Haag/Werkplicht en lagere uitkeringen;
6. Isabel Jakob in Nederland;
7. Tam-Tam;
10. El Salvador;
14. Anti-fascisme: een franse discussie;
16. Is het hier oorlog?;
18. "Jammer dan voor je": een artikel uit de kongres-reader van de Radikale Linke;
24. Agenda.

FINANCIELE NOODKREËT !!!!!

DE VERSPREIDING VAN DE ZWARTE WERD DE AFGELOPEN JAREN OP EEN GEDECENTRALISEERDE MANIER VERZORGD: ALLE STEDEN WAREN ZELF VERANTWOORDELIJK, OOK VOOR DE ABONNEMENTSGELDEN. DAT WERKTE DUS NIET ALTIJD. OM DIE REDEN ZIJN WE VORIG JAAR GROTENDEELS OVERGEGAAN OP POSTVERZENDING EN OP HET SCHRAPPEN VAN DE VELE WANBETALERS/STERS. FINANCIEEL LOOPT HET NU OOK WEER BETER, MAAR DE OUDE SCHULDEN STAAN ER NOG!

DE ZWARTE HEEFT EEN LOPENDE SCHULD VAN ZO'N f 4000,- AAN DE DRUKKERIJ EN DIE WILLEN ZIJ (EN WIJ) SNEL WEGWERKEN, OMDAT HET ANDERS ECHT NIET MEER GAAT!!!! EN WE WILLEN NIET DAT DE DRUKKERIJ DE DUPE WORDT VAN HET FEIT DAT VEEL MENSEN ZO GEMAKZUCHTIG MET BETALEN ONGINGEN.....

WE VRAGEN DAAROM AAN DE HUIDIGE LEZERS* EN ANDEREN, OM EEN EXTRA BIJDRAGE TE GEVEN, ZODAT WIJ VOOR DE ZOMER ALLE SCHULDEN KUNNEN WEGWERKEN. STORT DAAROM WAT OP POSTGIRO NR. 3442401 t.n.v. DE ZWARTE IN LEIDEN O.V.V. STEUN.

Wielingen

Dinsdagavond 24 april.

De bedoeling is om de vergadering van de gemeenteraad te verstoren en een verklaring voor te lezen. De vergadering wordt live uitgezonden op de radio dus we zullen veel luisteraars hebben.

Om half acht verzamelen we in de buurt van de stopera. Na alles nog een keer doorgesproken te hebben vertrekken we. Al roepend dat er **WONINGNOOD** is komen we de vergaderzaal binnen en onderbreken de vergadering. We krijgen gelegenheid om onze verklaring voor te lezen. Als dit gedaan is, klinkt onze noodkreet weer door de zaal, bijgestaan door gefluit en geklap. Een tijdje wordt dit getolereerd, dan wordt ons gesommeerd om te vertrekken. Dit zijn we natuurlijk niet van plan. We willen dat "de leden van de gemeenteraad" eens gaan discussieren over de Wielingen, het is de laatste dag voor het proces en dus heel belangrijk. Dan komt Genet. Hij deelt ons mede dat Amsterdam wel degelijk jongerenhuisvesting realiseerd, maar dat er ook grote behoefte is aan luxe appartementen. Helaas wordt ons mooie pand daar de dupe van, maar daar is nu eenmaal niets meer aan te doen. Het is uitgebreid besproken en helaas pindakaas. Ook vertelde hij van het onderzoek dat uitvoerig is gedaan naar de staat van het pand en dat de conclusie zou zijn geweest dat de Wielingen slooprijp is enz. Wij hebben echter nooit een onderzoeker in het pand gezien. Wel weten we van het haalbaarheidsonderzoek van Wagner uit 1983 dat positief uitviel en waar de gemeente nooit iets mee gedaan heeft.

Op een gegeven moment zijn we de discussie beu. dit laten we blijken ook. Er heerst woningnood en dat moet gehoord worden. Na een kwartier besluiten we weg te gaan, de confrontatie met de aankomende politie zodoende uit de weg gaand.

Al met al een geslaagde actie, we hebben alles zoals gepland kunnen doen. Achteraf bekeken was het misschien beter geweest om de discussie met Genet niet aan te gaan. Die man heeft in het verleden al zoveel negatieve uitlatingen over de Wielingen gedaan, dat het zinvoller was geweest om met andere leden te praten en Genet links te laten liggen. Maar desalniettemin...

Woensdagochtend 25 april.

We verzamelen om 07.45 uur in de cresj, onze feestruimte. Afgesproken was om een lawaaidemo in huis te houden om de bewoners duidelijk te maken dat ze om 10.00 uur op de Prinsgracht verwacht worden voor het kort geding. Na koffie en aanverwante artikelen pakken we trommels, deksels & fluiten en gaan we van gang tot gang. Lawaai verstoort de slaap van vele bewoners, eenstuk of wat besluiten gehoor te geven aan onze oproep.

Met een stuk of 30 manvrouw begeven we ons dan naar de Prinsengracht. Voorop gegaan door bakfiets met trom en vergezeld door spandoeken toch

een opzienbarend stoetje. Bij vrouwe justitia aangekomen vatten we post aan de voordeur. Om 10.00 uur begint het proces dan; er zal over ons gesproken worden. Een groepje blijft buiten trommelen, (de troms worden later afgepakt.) de rest gaat naar binnen. Rechter Ascher opent met een ordeverzoek. Gemeenteadvocaat Werner blijkt een sulletje. Phon v/d Biesen verdedigd ons op een aangename manier. hij houdt een pleidooi, o.a. door middel van solidariteitsverklaringen van bekende architecten, over de uitzonderlijke waarde van ons pand, laat zien dat er geen enkele gegronde reden is om tot een sloopvergunning te komen en zo verder. Ascher besluit uiteindelijk met de uitspraak dat de zaak voortgezet wordt in de Wielingen. Dit betekend dat hij persoonlijk in ons pand komt kijken en wel op 9 Mei. Na het bezoek zal hij zijn oordeel vellen... Een ieder die geïnteresseerd is, is zeer welkom. Ascher krijgt zijn rondleiding en een vriendelijke glimlach. Komt dat zien.

groeten vanuit de Wielingen dat nog steeds WALGT !!!

WIELINGEN

Godverde..godver.....!!!!!!

Ons schorsingsverzoek tegen de sloopvergunning is afgewezen (proces Raad van State 1 mei jl).

De president van de rechtzaak, ene heer Blauw, vond dat er wel genoeg gekeken en gepraat was over de Wielingen.

De enige aantekening die hij maakte, is dat als ons bezwaarschrift ingediend bij de gemeente wordt behandeld door de adviesgroep, het oude advies van de Raad van Monumentenzorg opnieuw hierbij betrokken zal worden. Of dat er om een nieuw advies gevraagd zal gaan worden. Wanneer deze groep om de tafel zal gaan zitten is nog niet bekend.

Een beetje treurige groet van de Wielingers.

Schijnbaar is de moed nog altijd niet iedereen in de schoenen gezakt: Op Woensdag 2 mei vertrekt een groepje van 20 met de bedoeling de nieuwe deelraadsleden van onze buurt even met de Wielingen en zijn bewoners bekend te maken. We komen stiptelijk tijdens de officiële installatie binnen, er wordt op god en nog wat gezworen, maar als onze sprekerster een mikrofoon wil pakken wordt ze grofweg weggeduwd. Dan maar afwachten tot deze scène (we krijgen later te horen dat ie een uiterlijk belangrijke plaats inneemt in de levens van alle betrokkenen) uitgespeeld is. Tijdens het voorlezen van onze vriendelijke verklaring wordt er vanuit het publiek met boe-geroep gereageerd, men vindt ons onbeschoft. Volgens de regels horen we ons namelijk van te voren als sprekersters aan te melden en te wachten tot de voorzitter ons uitgenodigd onze monden te openen. Tja, als we altijd onze mond zouden houden totdat zij ons om onze mening vroegen..... Later komen re gelukkig

nog wat positieve reacties. We krijgen goeie raad van een oud-bewoonster (nu bezig typemachines voor Roemenie te verzamelen. Als iemand die dingen kan repareren: contact opnemen!): delven in de gemeentelijke archieven tot we de gemaakte positieve uitspraken over behoud van de Wielingen zwart op wit hebben. Ze wordt enthousiast:

Want daarop kun je ze pakken, daar pak je ze op!! Ik als kleine burger (de onschuldigheid zelve) geloof toch dat ze menen wat ze zeggen? Staat in de wet, aan hun uitspraken moeten ze zich houden!!!

Te gek toch?

Rijkshemelvaart-festival

Aan het eind van vorige zomer hebben wij een leegstaand gebouwencomplex bij de Nieuwe Meer in Amsterdam gekraakt. Sindsdien wordt het complex door 15 mensen mensen bewoond en door een evenzo grote groep gebruikt als werkruimte.

Het is een groot terrein met 3 gebouwen: de bunker, ons ondergronds meer; het kasteel, een 70 meter lang oud opslag gebouw met een kelder als een kloostergang en een zolder als een landingsbaan, en als derde: de kubus, ons spiegelpaleis. In vergelijking met de hoeveelheid ruimte wonen er weinig mensen, dat komt omdat de meeste ruimte eenvoudig niet voor bewoning geschikt te maken is. Alle nog open ruimte op het complex bieden wij aan om in overleg met ons te gebruiken voor allerlei projecten, werk en presentatieruimte dus. Geen individuele ateliers die voor meer dan de helft van de tijd niet gebruikt worden. Bovendien ligt dat veelste goed in de markt, denk aan al die voormalige kraakpanden waar nu yuppies voor goed geld hun schildereien inkleuren. Wij willen betaalbare woon-werkruimte waar vrij geleefd en gewerkt kan worden. Nu we de winter zonder afgevroren ledematen zijn doorgekomen, de meeste basisvoorzieningen zijn aangelegd en we de ruimtes voor gebruik geschikt gemaakt hebben (o.a. een compleet nieuw dak op het kasteel), willen we laten zien wat wij en het complex te bieden hebben. Hiervoor geven we donderdag 24 mei (hemelvaartsdag) een festival. Om 15.00 uur beginnen we met het openen van een expositie en het laten zien van het terrein met performances en installaties van bewoners en gebruikers. Hierna barst het festival los: bands, dans, performances, straatacts, vuurspectakel, eten, theater, installaties, films, geluidssferen en jamsessions (dus neem je instrumenten, je verf en je spitzen mee); net zolang totdat de zon allang weer hoog aan de hemel staat. Heb je pit in je donder, dan moet je komen.

Groeten van de Hemelvaarders.
Rijkshemelvaartdienst
Oude Haagse weg 58
1066 BW Amsterdam
Als je op het festival wil spelen, helpen, performen etc bel dan even tel. 6690350

Kort geding bunker

Op vrijdag 11 mei zal de uitspraak plaatsvinden van het kort geding dat Smulders & Grafs (S&G) tegen de bunker hebben aangespannen. In het slechtste geval moeten we er 24 uur na de uitspraak uit. Afgelopen dinsdag 1 mei is er een demo door de Eindhovense binnenstad gehouden uit protest tegen de dreigende ontruiming en de cityvorming. Hier deden zo'n 100 mensen aan mee. Een overigens prima verlopen demo. Wat het kort geding betreft is er nog enige onduidelijkheid over een aan te leggen in/afrit naar de ondergrondse parkeergarage onder de appartementen. Deze is in strijd met het geldende bestemmingsplan voor het betreffende stuk grond. Deze heeft als bestemming bijzondere woningen en gebouwen terwijl de op/afrit valt onder woonbestemming. Er brak dan ook enige paniek uit aan de zijde van S&G toen tijdens het kort geding bleek dat

niet alles zo gladjes verliep als zij dachten. Het zal ons echter niet verbazen als via het een of andere juridische trucje dit punt omzeilt zal worden. Wat dat betreft heeft de Bossche arrondissementsrechtbank haar vuile naam hoog te houden. 11 mei omstreeks 10.00 uur doet de rechter uitspraak. Voor wie geïnteresseerd is kan de Bunker bellen 040-124187. Dit nummer doet tevens dienst om je aan te melden voor de alarmlijst. Mocht het zo zijn dat de uitspraak luidt na 24 uur ontruimen nodigen we je bij deze uit om naar de Bunker St. Jorislaan 92a Eindhoven te komen waar we in de tuin een krottenkamp zullen bouwen op de plek waar zij hun luxe appartementen willen.

Groetjes uit Eindhoven
Bunker blijft!
WNC blijft!
Wielakkerstraat Arnhem blijft!
G.V.D.!

Demo Eindhoven 1 mei 1990

Demo

woonwagengewoners

Maandag 8 en dinsdag 9 Mei waren er door het hele land, en op het Binnenhof in Den Haag, protesten en acties van woonwagengewoners. Directe aanleiding is het spreidingsbeleid van staatssecretaris Heerema en zijn plannen de standplaatstarieven fors te verhogen. Maar eigenlijk gaat het hier om een lange geschiedenis van vervolging, registratie, deportatie en discriminatie, gericht op de vernietiging van de cultuur en identiteit van de woonwagengewoners. In een aantal 'bevrijde' oost-europese landen staan woonwagengewoners en zigeuners momenteel bloot aan massale racistische aanvallen. Hier wordt het in wetjes en beleidsnota's gegoten.

ONDERSTEUN HUN EISEN:

- Behoud en erkenning van alle huidige grote woonwagencentra.
- Behoud en erkenning van de trek-vrijheid.
- Behoud van de betaalbaarheid van de woonvorm woonwagewagen.
- Erkenning van de rechten van gelegaliseerde zigeuners om een woonwagewagen te bewonen.

STEUN DE WOONWAGENBEWONERS

Apeldoorn

In de nacht van 30 april hebben wij twee panden + een grote bijbehorende loods aan de Foning Lodewijklaan in Apeldoorn gekraakt. De pandjes stonden langer dan twee jaar leeg en verkeren op zich in redelijke staat (behalve dat al de vernielde ruiten door schotten vervangen zijn). de gemeente wil de grond al lange tijd opkopen om er sociale woningbouw neer te planten, maar de eigenaar, garagehouder Van de Put, weigert dit en probeert op deze wijze de grondprijs op te drijven. Waarschijnlijk zullen de pandjes in de toekomst gesloopt moeten worden. Ondertussen knappen wij ze op en zullen ze woon- en werk-

Aktie tegen Ploeg & Heere

GEGROET

In de nacht van vrijdag op zaterdag j.l. hebben wij een actie uitgevoerd tegen het advocatenkantoor De Kempenaer, Ploeg & Heere. Onze actie bestond uit het kladden met verf en het ingooien van ruiten. Dit advocatenkantoor en met name advocaat Brands maakt zich schuldig aan het verdedigen van topspeculant J.K. Leutcher, bekend van zijn optreden tegen o.a. het vrouwenpand in Rheden, Hotel Bosch in Arnhem en een tiental panden in Amsterdam. Tevens werkt Brands mee aan de ontruiming van de Wielakkerstr 12 t/m 18. Dit soort praktijken pikken wij niet. Wij walgen van uitspraken als: Ik zal het netjes doen en geen knokploeg op jullie afsturen, of lachend: Hebben jullie contacten met Hotel Bosch, die doe ik ook. Dit zijn zeer onverstandige, ongezonde uitspraken. Laat dit een waarschuwing zijn, nu zijn kantoor, volgende keer Brands zelf. Wij weten je te vinden klootzak. Verdere acties zullen volgen als Brands zich schuldig zal blijven maken aan dit soort praktijken,

Wij Groeten
Bewonersters Bosch Arnhem
,, WNC Groningen
,, Wielakker Arnhem
,, Vrouwenpand Rhenen
,, Alle andere bedreigde en niet bedreigde panden in Nederland, BRD, Dene-marken en Italië

Autonoom comando: Scherven brengen geluk.

ruimte gaan bieden aan ± 7 mensen. Wijkomen voor het grootste gedeelte uit het MUVkafé aan de Stationsstraat uit A'doorn, wat eendaags (eind mei schatten we, de sloopvergunning zal half mei worden afgegeven waarschijnlijk) ontruimd zal worden. Een reactie van de eigenaar op de kraak van z'n pandjes bleef uit, de buurt daarentegen reageerde spontaan/positief. Buren die nieuwsgierig een kijkje kwamen nemen, ons succes toewensten en/of meehielpen. We wachten de toekomst met spanning af,

De bewonersters en gebruikersters van Koning Lodewijklaan 42/44

Demo Den Haag 8 mei 1990

Rotterdam: "Zusterhuis" gekraakt

Na drie jaar leegstand is op dinsdag 9 april "Het Zusterhuis" in Rotterdam gekraakt. Het pand is onderdeel van het Bergwegziekenhuis in het Lis-kwartier. Het Bergwegziekenhuis zal in 1992 verhuizen naar een superziekenhuiscomplex in Capelle a/d IJssel. Tot die tijd zou het Zusterhuis leeg blijven staan om vervolgens in de daar opvolgende jaren gesloopt te worden. Het pand ligt aan de rand van het ziekenhuisterrein. Het is daarom uitermate geschikt om als woon/werkpand te fungeren. Het is ge-

bouwd in 1907 en dus een van de oudste panden in Rotterdam. Door de oprukkende Cityvorming voor ons een reden te meer om het pand te behouden. Drie dagen voor de kraak bleken twee grotere ruimtes zogenaamd "om niet" (verbruikerskontraakt) te zijn verhuurd aan zes kunstenaars. De andere zestig kleinere ruimtes bleven ongebruikt leegstaan. Dit is een typisch voorbeeld van een anti kraak beleid dat hier in Rotterdam gevoerd wordt dmv leegstaande panden "om niet" te verhuren aan kunstenaars.

Dit zien wij totaal niet zitten en daarom hebben wij deze keer het pand toch gekraakt en biedt het woonruimte voor 10 katten, een hond en 10 mensen en eventueel een geit. Er wordt hard gewerkt om het pand op te knappen hoewel het in een vrij goede staat verkeerd. Als je in de buurt bent kom dan gerust even langs. De hond bijt niet.

Groetjes bewoner/sters "Zusterhuis"
Adres: Zusterhuis, Sint Agathastraat
Rotterdam.

Shell uit Z.Afrika: Akties 15-16 juni, Den Haag

Op 16 juni aanstaande valt het honderdjarig bestaan van Shell samen met de jaarlijkse Sowetoherdenking. Dit unieke moment willen we niet ongemerkt voorbij laten gaan. Daarom organiseert het Landelijk Overleg "Shell uit Zuid-Afrika, Sankties Nu!" een tweedaagse actie in Den Haag onder de leus: SHELL UIT ZUID-AFRIKA, SANKTIES NU.

Op 15 en 16 juni willen we een actie voeren waarin alle kracht en verzet samenkomt die opgebouwd is in de campagne "Shell uit Z-Afrika".

Op vrijdag 15 juni zal het Internationale hoofdkantoor van Shell in Den Haag op geweldloze wijze omsingeld en geblokkeerd worden. Deze dag zal staan in het kader van 100 jaar Shell. We zullen de verschillende gezichten van Shell op fantasierijke wijze ontmaskeren, onderbegeleiding van bands en theater.

Op zaterdag 16 juni is er een grote demonstratie die om 13.00 uur zal vertrekken vanaf het Malieveld en eindigt in een manifestatie bij de Zuid-Afrikaanse ambassade. Op deze wijze willen we onze steun aan het Zuid-Afrikaanse verzet betuigen en oproepen tot sancties.

Het belangrijkste doel van de actie is het verzet in Zuid-Afrika te steunen en Shell verder onder druk te zetten om zich terug te trekken uit Zuid-Afrika. Door de actie willen we Shell verder maatschappelijk isoleren. Het ~~vele~~ vele manieren en op verschillende ~~ivo's~~ ivo's beschadigen van de "goede naam" is wat uiteindelijk telt bij Shell. Het is deze onbetaalbare schade waar Shell bang voor is.

Vanuit Zuid-Afrika hebben met Mandela alle relevante verzetsorganisaties opgeroepen de strijd voor sancties en desinvesteringen te intensiveren.

De strijd in Zuid-Afrika is nog lang niet beslist, de uitkomst is nog onzeker. De strijd in de Townships gaat door. Ook in Nederland gaan we door met de strijd!

Landelijk overleg "Shell uit Zuid-Afrika, Sankties NU!"

p/a Boekkafé De Rode Hond,
Prins Hendrikstraat 138
2518 HX Den Haag
070-3648861

bereikbaar van dinsdag t/m zaterdag
tussen 10.00 en 18.00 uur.

Internationale pompendag 28
april 1990, Den Haag

Werkplicht en lagere uitkeringen

Eindelijk hadden ze het rond. De werkloze jongeren zouden nou eens echt hard aangepakt worden. Na jarenlang gesukkel over het jeugdwerkgarantieplan, de jongerenkorting en de vele andere duistere plannen hadden ze op het ministerie van sociale zaken een totaalpakket samengesteld. Een super oplosmiddel waarmee alle jongeren tot 27 in een aantal jaren tewerk gesteld zouden worden. Hopla, en weg is uw werkloosheidsprobleem.

Het 3-fasenplan had als volgt moeten werken: jongeren tot 21 moeten het met maximaal 456 piek stellen. Dat is het bedrag voor thuiswonenden. Boven de 21 moet je een half jaar wachten voor je een bijstandsuitkering krijgt. In dat halve jaar krijg je een uitkering ter hoogte van het budget voor levensonderhoud volgens de Wet op Studiefinanciering. Dat betekent f435,88 voor een 'thuiswonende' en f783,06 voor een uitwonende schoolverlater.

In dat halve jaar moet je een baan vinden. Lukt dat niet, dan mag

je nog een half jaar verder zoeken, met een bijstandsuitkering. Daarna word je geplaatst op een garantiebaan. Tegen minimumloon 32 uur per week werken, soms betekent dat nog minder dan een bijstandsuitkering.

De hetze

Tot zover de plannen. Na jarenlang gerommel met regelingen is eindelijk een ruime kamermeerderheid bereid de arbeidswang voor jongeren in te voeren. Na D'66 en de VVD staan nu ook CDA en PvdA achter het wetsvoorstel. De laatste twijfels zijn weggenomen door een publiciteitscampagne met o.a. de PvdA-ekonoom Flip de Kam. Deze schaarde zich in het koor van werkgevers door de aanval op de werklozen te openen. Krakkers en punkers moeten te werk gesteld worden. Geen uitkering meer voor dat tuig.

Breeduit kwamen de uitspraken in de pers. Gevolgd door diverse praatprogramma's over uitkeringsfraude en werkschuw tuig. Ouderen die niet

in arbeidspools willen, jongeren die de boot missen, hele volksstammen die zich van de maatschappij vervreemden.

Staatssecretaris Elske ter Veld pruttelde voor de vorm nog wat tegen over de fraude, maar over de arbeidsplicht was langzamerhand iedereen het eens. Het klimaat was rijp gemaakt voor drastiese maatregelen. Het wetsvoorstel hoefde alleen nog even formeel door de kamer om vervolgens ingevoerd te worden. Leek het.

De kink in de kabel

Op papier was alles rond, maar toch bleek het plan niet uitvoerbaar. De werkgevers en vakbonden waren het niet eens met de voorwaarden. Samen met de overheid vormen zij binnenkort het bestuur van de nieuwe regionale buro's voor de arbeidsvoorziening (RBA), nu nog arbeidsburo. Zij moeten de regeling uitvoeren. Hun tegenstand dwong het kabinet dan ook af te zien van het wetsvoorstel.

De werkgevers zijn tegen de regeling

omdat zij niet willen toezeggen dat ze altijd voor de benodigde garantiebaantjes zullen zorgen. Misschien lopen over een paar jaar de winsten wel terug en zijn zelfs onderbetaalde slavenbaantjes nog te duur. De vakbonden vrezen dat de goedkope garantiebaantjes gewone banen zullen verdringen.

Laat je geen rad voor ogen draaien
De regeling is weer even van de baan. Maar niet voor lang. "We moeten op zoek naar een nieuwe formule die zo dicht mogelijk blijft bij de opzet van het plan", aldus minister De Vries. Allemaal zijn ze het er over eens dat de werkloze jongeren naar het werk geduwd moeten worden. Hun probleem is dat niemand de eindverantwoordelijkheid wil dragen. Met arbeidsdwang hebben ze weinig moeite.

Op 31 mei a.s. is er een vervolgoverleg tussen kabinet, werkgevers en vakbonden. Een overeenkomst lijkt nog slechts een kwestie van tijd.

Isabel Jakob in Nederland

Isabel Jakob werd in juni 1985 gearresteerd wegens een aanslag op het administratiegebouw van de beurs in Hannover. Jürgen Peemöller kwam bij deze actie om het leven. Neg maanden zat ze in de bajes onder isolatie-omstandigheden op verdenking van "lidmaatschap van een terroristische vereniging" en "betrokkenheid bij het veroorzaken van een springstofexplosie". In de bajes kreeg Isabel de ziekte Morbus Basedow. Een zgn. auto-immuuniteitsziekte waarbij het lichaam antistoffen tegen de eigen schildklier produceert. Het eerste half jaar nam haar gewicht met 10 kilo af, haar ogen waren permanent opgezwollen en ze leed aan ernstige stoornissen in de bloedsomloop. Andere symptomen: diarree, trillende handen, bovenmatig transpireren en concentratiestoornissen. In de bajes kreeg ze schildklierhormoonpreparaten en een middel om de ontsteking van haar ogen tegen te gaan. De ontsteking kan uiteindelijk blindheid tot gevolg hebben.

In maart '86 werd de hechtenis vanwege haar ziekte onderbroken. Februari dit jaar is Isabel geopereerd waarbij een groot deel van de schildklier is verwijderd. Ze moet permanent medicijnen innemen omdat de ziekte chronisch is en ze moet permanent onder controle van artsen blijven.

Met deze ziekte te leven is alleen mogelijk als men de voorwaarden daarvoor zelf kan organiseren. In de bajes is dat uitgesloten, of zoals een arts het zei: "Wat suiker voor een suikerpatient is, is stress voor iemand die aan Basedow lijdt."

Isabel werd in mei '88 echter tot 4½ jaar bajes veroordeeld. De cassatie is inmiddels afgewezen waardoor ze ieder moment voor 3 jaar en 8 maanden achter slot en grendel kan verdwijnen. Isabel heeft besloten dit niet af te wachten en is naar Nederland gegaan. Waarom ze deze stap heeft genomen verteld ze zelf:

Aktie!

Vrijwel niemand heeft het meer over de dwang. Het lijkt wel of die vanzelfsprekend geworden is. Wij willen protest aantekenen tegen deze gang van zaken. Voor ons zijn arbeids- en scholingsdwang absoluut onverteerbaar.

Bovendien dreigt het kabinet alsnog jongerenuitkeringen fors te verlagen. Een oud verhaal in een nieuw jasje. Nu nog voor 'schoolverlaters' later voor alle jongeren. Zij moeten naar het 'studiefinancieringsnivo'. Daar wil het kabinet uiteindelijk alle uitkeringen hebben. Dat bedrag van 750 piek is precies 50% van het minimumloon.

Op Europees nivo is dat bedrag een leuk gemiddelde met het oog op de naderende eenwording. Voor degenen waar het om gaat is er een klein probleem: je komt niet van de honger om, maar er is niet van te leven.

In een normale maatschappij hebben

Verklaring van Isabel Jakob, Nederland, 3 mei 1990

In 1985 werd ik vanwege een aanslag op het administratiegebouw van de beurs in Hannover gearresteerd en ben toen 9 maanden onder isolatie-omstandigheden in de bajes gehouden. In mei 1988 werd ik tot 4½ jaar veroordeeld; na de afwijzing van de cassatie is het oordeel vanaf februari van dit jaar rechtsgeldig. In de bajes heb ik de ziekte Morbus Basedow gekregen, een auto-immuuniteitsziekte, waarvan het verloop beslissend bepaald wordt door factoren zoals stress en van de psychische situatie afhangt. Een essentiële katalysator waren de vernietigende omstandigheden van de isolatie, wat voortgezet werd door de permanente druk van de laatste 4 jaar met de dreiging dat ze me ieder moment weer konden oppakken. Dit heeft er beslissend toe bijgedragen, dat mijn gezondheidstoestand, ondanks jarenlange therapie en een operatie niet verbeterd is. Bajes betekent permanente stress, zodat je er vanuit kan gaan dat in dat geval mijn toestand weer zal verslechteren. Daarom ben ik 'haftunfähig', een desbetreffend verzoek is ook al bij het openbaar ministerie te Hannover ingediend. Men wil de beslissing nemen op basis van de houding van de bajes-arts in Frankfurt-Preungesheim, of zij mij in de bajes kan behandelen of niet. Dat betekent, zij zal gefunktionaliseerd worden als mediese witwasser voor politieke belangen.

I.p.v. af te wachten totdat ik afgehaald word, heb ik besloten, tijdelijk naar Nederland te gaan, waar ik nu ben. Tenminste zo lang totdat er een definitief gerechtelijk besluit ligt. Dat betekent niet illegaliteit, want daar kan het nu voor mij niet om gaan, omdat mijn omstandigheden dat niet toelaten, zolang ik deze ziekte heb en dringend op medische behandeling ben aangewezen.

Ik heb besloten deze stap te nemen om voor al diegenen die nu begonnen zijn daarvoor te vechten dat ik bui-

mensen zelf de mogelijkheid en de middelen te bepalen wat ze belangrijk vinden. Zonder dwang en met een behoorlijk inkomen.

Daarom willen wij o.a. de aandacht vestigen op de belachelijke overwaardering van betaald werk. Er zijn meer mensen die onbetaalde arbeid verrichten dan mensen met een betaalde baan. Op 19 mei zijn we te vinden in Den Haag bij de mani 'Nederland tegen verarming', met eigen stencils en spandoek. Bovendien komt er die middag een picket bij de Britse ambassade tegen de Poll Tax. Verder willen we onze stem laten horen bij het overleg tussen kabinet, werkgevers en vakbonden. Hun arbeidsdwang en kortingen kunnen niet door de beugel.

Netwerk Uitkeringsgerechtigden (NU)
Postbus 1586
5200 BP Den Bosch

ten blijf, de directe arrestatiedruk weg te nemen en daarmee de politieke ruimte zover mogelijk open te gooien, zodat we samen een verzet kunnen ontwikkelen dat de eis doordrukt; om de scherpte van de confrontatie bloot te leggen en de politieke prijs voor de verantwoordelijken te verhogen, wanneer zij hun vervolgingsbeleid daadwerkelijk willen uitvoeren. Want stil en stiekem zal het niet meer gaan.

Zonder massieve druk is de BRD nog nooit bereid geweest ook maar minimale toezeggingen te doen aan hen die hier proberen revolutionaire politiek te organiseren en in gevangenschap niet bereid zijn tot kapitulatie en verraad. Ziekte is daarbij voor de beulsknechten van het systeem het middel dat het doel heiligt, zeker in de bajes, waar ziekte planmatig door de gewelddadige omstandigheden geproduceerd wordt en dan tegen de gevangenen gebruikt als permanente chantage. De uiteindelijke konsekwentie richt zich op het alternatief: lichamelijk verrekken of als mens breken.

Dat is hun genade en rechtvaardigheid, hun praktijk, wanneer ze zeggen: menselijkheid, die in de laatste 19 jaar isolatiefolter (en dat zijn ook 19 jaar strijd daartegen, voor de samenvoeging als noodzakelijke, existentiële voorwaarde) ook zeer materieel over lijken gegaan is: een bloedspoor dat loopt van de koelbloedige moorden op de strijdende gevangenen (zoals in Stammheim, Sigurd of Katharina) tot aan de geplande vernietiging door het isolatiefolterprogramma. Sommige kamerad/inn/en zijn al zo ziek, dat hun gezondheid onder deze voorwaarden niet meer hersteld kan worden, en wel onafhankelijk van de cosmetika van de zgn. verzachting van bajes-omstandigheden. Bernd Rössner, Günter Sonnenberg, Claudia Wannersdorfer en Angelika Goder, die na een jaar strafonderbreking in juni weer de bajes in zou moeten.

De maat is vol, al lang, iedere dag is er een teveel.

TAMTAM

7 en 8 juli: het programma

Op 7 en 8 juli wordt er een landelijke manifestatie gehouden over een andere visie op economie. TAMTAM: kommotie, maar óók kommunikatie. Een konferentie over de samenhang tussen economie en problemen als armoede, uitbuiting, militarisme en milieubederf. Bovendien over alternatieven én strategieën. En een festival met workshops, tentoonstellingen, optredens, video's, lezingen en ludieke akties; een bruisend en inspirerend geheel. Veel verschillende groepen doen mee.

De eerste dag

's Zaterdags is er een programma in de Nijmeegse binnenstad, gericht op het brede publiek. De manifestatie zal beginnen met een spektakulaire openingsakt. Zowel binnen als buiten worden verschillende activiteiten georganiseerd. In politiek-kultureel centrum O'42, in Villa Lila en in dagkafé De Klinker zullen de hele dag lezingen, video's, workshops en zelf een heuse talkshow worden georganiseerd. Ook is er een kinderprogramma en theater/kabaret.

Het buitenprogramma is een mengeling van informatiestands van deelnemende organisaties (op Plein '44, voor het winkelend publiek), straattheater (i.s.m. stichting straattheaterdag Nijmegen), straatmuziek en akties. Gedacht wordt aan een tribunaal, een fietstocht langs multinationals, het leggen van een brug tussen noord en zuid en het knutselen van een hele grote tamtam. Verder zijn er kontakten met een groep kunstenaars en staat het iedereen natuurlijk vrij om een steentje bij te dragen.

's Avonds wordt er door kollektief Rampenplan een maaltijd verzorgd. Na het eten is er voor de verstokte liefhebber gelegenheid om op een videoscherm naar de wereldkampioenschappen voetbal te kijken (de wedstrijd om de derde en vierde plaats). Tijdens en na het voetbal is er in O'42 een sprankelend programma met bands.

Voor mensen die van ver komen, is er gelegenheid om te blijven slapen. Wel zelf slaapzak en een matje meenemen.

De tweede dag

Zondag zal er in de pauze van de conferentie een ontspannend programma worden georganiseerd, bestaande uit broodjes, muziek, afrikaans dansen en - als het een beetje meezit - een zonnig terrasje. Ook zondag is er iets leuks voor de kinderen. Na de conferentie zal er weer gekookt worden door Rampenplan, en opnieuw is er een plaatsje ingeruimd voor het voetbal (de finale). We sluiten de manifestatie af met een groot en swingend TAMTAM-slotfeest, dat tot in de kleine uurtjes in de Grote Broek zal worden gevierd.

Werkgroepen tamtam

Zes werkgroepen vormen samen het Komitee TAMTAM. De *Koördinatiegroep* probeert het overzicht over alle activiteiten te houden en regelt de algemene organisatie. De *werkgroep Inhoud* bereidt de conferentie voor, koördineert de inhoudelijke activiteiten van de eerste dag en schrijft artikelen (kontaktpersoon: Wouter van Eck, 080-226688). De *Kultuurgroep* organiseert een wervend kultureel programma dat aansluit op de thema's van de manifestatie (Tobi de Boer, 080-784323). De *Aktiegroep* vestigt de aandacht op deze onderwerpen door prikkelende, ludieke akties (Lianne Boomars, 080-227481). De *Pers & Publiciteit groep* zorgt er onder andere voor dat heel Nederland weet dat er op 7 en 8 juli in Nijmegen een landelijke manifestatie zal zijn (Harry van der Grinten, 080-237006). Dan is er nog de *Geldgroep* (de Stichting TAMTAM), die er met behulp van goedgeefse fondsen en organisaties voor zal zorgen, dat het allemaal ook financieel mogelijk is (René Heeskens, 080-221990).

Binnen de diverse werkgroepen van TAMTAM zijn zo'n dertig vrijwilligers bezig met de organisatie van de manifestatie. Ook meerdere organisaties leveren op de een of andere manier een bijdrage. Toch blijven er nog genoeg uitgaven te doen, bijvoorbeeld voor drukkosten, publiciteit, optredens en aktiemateriaal. Degenen die achter ons initiatief staan vragen we een éénmalige bijdrage van f25,- (minder of meer mag ook) als 'steunlidmaatschap' te overwegen. Dit is de laatste TAMTAM-krant. Steunleden zullen in ieder geval de verdere post van TAMTAM ontvangen, zoals het programma van de manifestatie en een poster.

Giro 654860, ten name van Stichting TAMTAM, Nijmegen.

in mei en juni

Ook in de weken voorafgaand aan de manifestatie op 7 en 8 juli worden er door en/of over TAMTAM al diverse activiteiten georganiseerd.

Op een dag in mei is er in Dagkafé Klinker (Van Broeckhuysenstraat 46, Nijmegen) een discussiebijeenkomst over een andere economie. Het plan is daarbij de rol van geld centraal te laten staan. Gratis entree, er is hopelijk ook muziek en er kan gegeten worden.

In samenwerking met Derde Wereld Kultureel Centrum O42 wordt er op dinsdag 29 mei een thema-avond gehouden over de herstructurering van de wereld-economie. Maartje van Putten (voormalig medewerkster van de Evert Vermeer Stichting, nu lid van het Europees Parlement) zal vertellen over gevolgen van het beleid van multinationale ondernemingen. Deze maken zowel hier als in de Derde Wereld steeds meer gebruik van verschijnenselen als uitbesteding en thuisarbeid. Het zijn zwakke groepen in de samenleving, vaak vrouwen of gastarbeiders, die tot dit zware en slecht betaalde werk veroordeeld zijn.

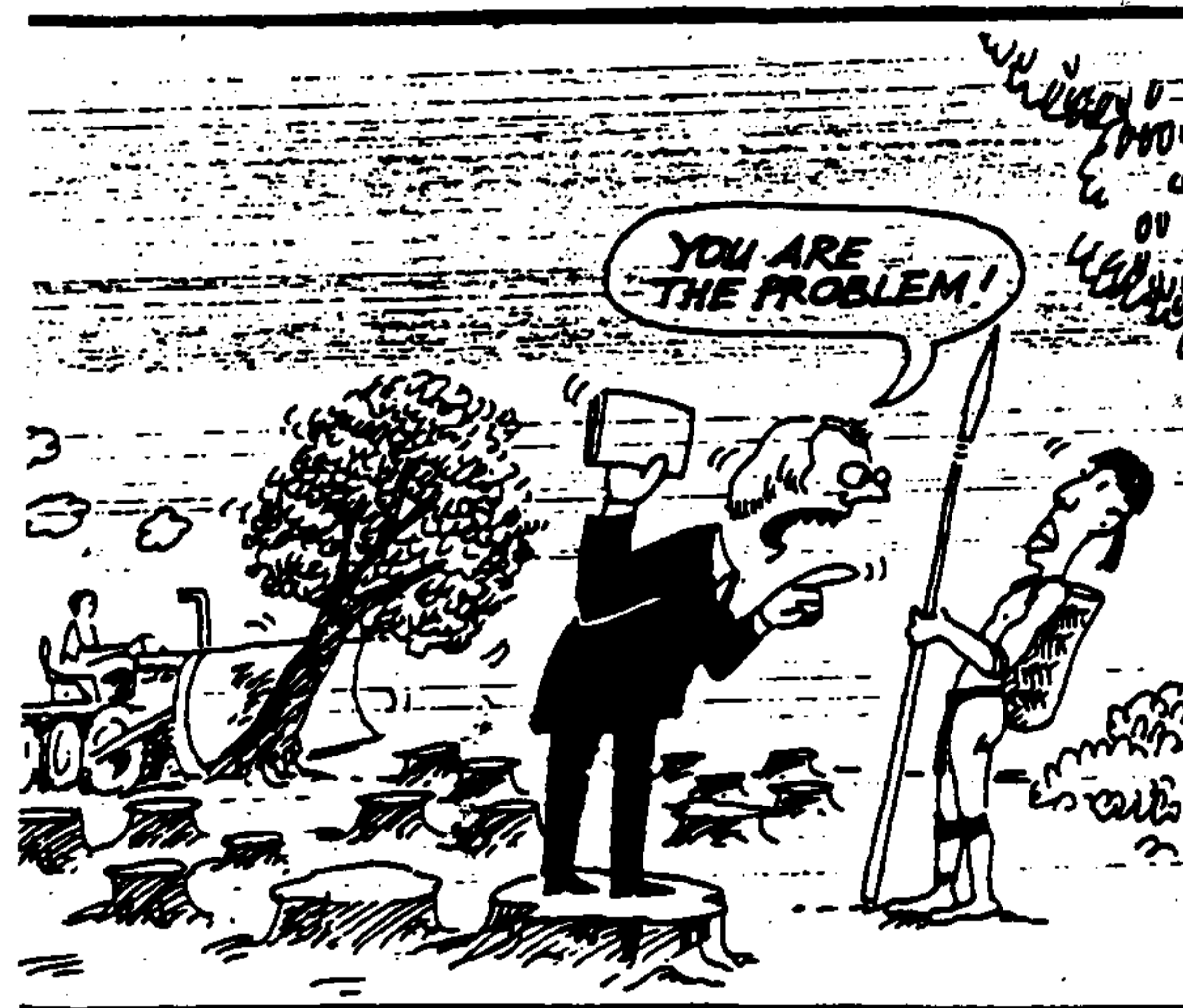
De bijeenkomst vindt plaats in Politiek Kultureel Centrum O42 (Oranjesingel 42, Nijmegen), zal beginnen om 20.00 uur en kost geen geld.

Tijdens de pinksterlanddagen in Appelscha zal op zondag 1 juni 's middags over TAMTAM gepraat worden. Daarbij niet alleen bedoelingen en achtergronden van de manifestatie maar ook alvast denkwerk over alternatieven voor de huidige economie.

Op dinsdag 5 juni organiseren TAMTAM en Derde Wereld Kultureel Centrum O42 wederom een thema-avond. Het preciese onderwerp zal nog bekend gemaakt worden.

Op zaterdag 9 juni is er een TAMTAM-benefietfeest in de Grote Broek (Van Broeckhuysenstraat 46, Nijmegen). Vanaf 22.00 uur is iedereen welkom!

Voor meer informatie over deze activiteiten kan kontakt worden opgenomen met het sekretariaat van TAMTAM, p/a AKKU, Thomas van Aquinostraat 4, 6525 GD Nijmegen (telefonisch bereikbaar op maandag en dinsdag van 13.00 uur tot 17.00 uur onder nummer 080 - 515477, bij geen gehoor eventueel 080 - 513018).

De konferentie

Op de tweede dag van de manifestatie zal er op de Katholieke Universiteit Nijmegen een konferentie worden gehouden. De konferentie zal om 10.00 uur beginnen en tot 18.00 uur duren. Een lange zit, maar we hopen dat de opzet van de konferentie verveling en vermoeidheid zal voorkomen. De lezingen zullen kort zijn en er is veel ruimte voor discussie. De bedoeling van de konferentie is immers niet het passief opnemen van informatie van 'deskundigen', maar vooral het uitwisselen van ideeën en het er met elkaar over discussiëren hoe we het beste een andere samenleving tot stand kunnen brengen.

De konferentie zal beginnen met vijf lezingen van zo'n 20 à 25 minuten. De huidige economie en de problemen die zij veroorzaakt zullen daarbij vanuit verschillende perspectieven benaderd worden: enkele sprekers/sprekers zullen een vrij concreet verhaal houden, bijvoorbeeld over de rol van G7, IMF en Wereldbank binnen de wereld economie of over pogingen om alternatieven in praktijk te brengen; anderen zullen een lezing houden vanuit een meer theoretische (politiek-economische, kultuurfilosofische of ethische) invalshoek.

Na de lezingen zullen er twee discussieronden zijn met zo'n 20 werkgroepen. We hebben er lang over nagedacht hoe we die werkgroepen het beste kunnen opzetten om enerzijds te voorkomen dat iedereen alleen over zijn eigen stokpaardjes praat, zonder anderzijds de discussies teveel vast te leggen. Daar is het volgende uitgekomen. In de eerste ronde zal er over 20 verschillende thema's worden gediscussieerd. Daarbij is het niet te vermijden, dat de meeste deelnemers hun eigen favoriete onderwerp zullen kiezen. Om nu toch mensen uit de verschillende bewegingen met elkaar te laten discussiëren zullen in de tweede ronde de deelnemers over de verschillende werkgroepen worden verspreid. In die tweede ronde zullen alle werkgroepen economie en maatschappij in het algemeen als thema hebben. We willen daarbij de vraag centraal stellen hoe we als basisgroepen en sociale bewegingen meer met elkaar kunnen samenwerken en welke veranderingsstrategieën daarbij het beste gevolgd kunnen worden.

Hieronder volgen de voorgestelde thema's van de werkgroepen in de eerste ronde. In dit krantje zit ook een bon waarop men kan aangeven of men van plan is naar de manifestatie te komen en waarmee men zich kan opgeven voor één van de werkgroepen uit de eerste ronde. Alhoewel het niet nodig is om je voor de konferentie op te geven, is het voor ons belangrijk om een idee te krijgen hoeveel deelnemers we kunnen verwachten.

Inschrijving voor een werkgroep betekent niet automatisch dat je eraan kunt deelnemen. Afhankelijk van het aantal deelnemers aan de konferentie zal er een maximum per werkgroep gesteld worden om te voorkomen dat er bij sommige werkgroepen teveel en bij andere te weinig deelnemers zijn voor een goede discussie. Voor het leiden van de discussies van bepaalde werkgroepen hebben zich al sommige organisaties of individuele personen aangemeld. Andere(n) zullen binnenkort benaderd worden. Het liefst zouden we zien dat iedere werkgroep door twee (of drie) personen/organisaties samen wordt voorbereid om zo al vooraf tot verbreding en onderlinge discussie te komen.

Twee weken voor de konferentie, op 23 juni, is er een bijeenkomst gepland voor alle begeleiders, om over de opzet van de discussies te spreken, maar ook om onderling al een discussie te voeren over het thema van de konferentie, zodat de bege-

leiders al een idee krijgen van de vragen die daarbij spelen en van mogelijke obstakels die de discussie zouden kunnen blokkeren.

Over de opzet van de slotzitting tijdens de konferentie zijn de ideeën nog minder uitgewerkt. Wel is al duidelijk dat het geen forumdiskussie wordt maar een zaaldiskussie. Ook zal er tijdens de slotzitting weer over gesproken moeten worden over wat we na de manifestatie verder met elkaar willen doen en over een slotverklaring of over een persverklaring met het oog op de top van de G7.

Dan volgen nu de thema's van de werkgroepen. Er kunnen nog suggesties worden gedaan voor andere thema's. Als er zich veel mensen voor een bepaalde werkgroep inschrijven, dan zal die werkgroep natuurlijk in ieder geval doorgaan. Dege- nen die de discussies zullen gaan leiden zijn niet gebonden aan de inleidende tekst die er bij de thema's wordt gegeven.

1. Wat zijn G7, IMF, Wereldbank?

G7, IMF en Wereld zijn belangrijke instanties binnen de wereld economie, maar veel mensen weten er weinig van. In de media worden zij vooral gepresenteerd als 'neutrale' financiële organisaties. Zijn zij echter niet veeleer de kanalen waarlangs bankiers, topambtenaren en regeerders uit het Westen ietwat ondemokratisch hun wil aan de wereldgemeenschap opleggen? Wat zijn hun doelstellingen, hoe functioneren zij, welke negatieve gevolgen heeft hun beleid en wat kunnen we eraan doen?

2. De schulden crisis

Door de enorme bedragen die aan rente en aflossing betaald moeten worden is het voor veel schuldenlanden belangrijker grondstoffen te exporteren dan in de basisbehoeften van de eigen bevolking te voorzien. De leningen worden veelal besteed aan uitgaven voor wapens, prestigegebouwsels en grootschalige (mislukte) 'ontwikkelingsprojecten'. De slechte financiële positie van sommige landen noopt hen het 'aanpassingsbeleid' van het IMF te volgen. De economie volgens het IMF is er een waar de armsten zeker niet bij gebaat zijn. Werkelijke oplossingen van de schulden crisis zullen op een andere manier tot stand moeten komen.

3. Rente en geldstelsel

Rente is een 'dwangmechanisme' in onze economie om mensen tot sparen aan te zetten. In de economische leer leidt sparen tot investeringen. Dat klinkt mooi doch in de praktijk is rente een kankergezweel geworden. Denk bijvoorbeeld aan de macht van het financieringskapitaal en de schulden crisis van de Derde Wereld in relatie tot de rente-politiek van de Verenigde Staten. Bovendien zwengelt rente de economische groei aan, dus ook het milieu krijgt klappen. Vooral Aktie Strohalm houdt zich bezig met de rente-problematiek en komt met voorstellen (geen rente, belasting op geld, barterkringen). Misschien zou het zelfs goed zijn als we proberen tot op zekere hoogte weer een ruleconomie in te voeren.

4. GATT en onrechtvaardige handel

Bij zowel de internationale handel in bijvoorbeeld katoen als granen speelt het GATT (General Agreement on Tariffs and Trade), een internationale organisatie ter bevordering van 'vrije handel', een belangrijke rol. Eerlijke handel blijkt in de praktijk van de onderhandelingstafel niet te bestaan. Belemmeringen en eenzijdige afhankelijkheid veroordelen de Derde Wereld landen tot verliezer-bij-voorbaat. Maar de vraag is of zij bij een situatie van gelijkwaardige en wederzijdse afhankelijkheid (interdependentie tussen Noord en Zuid) wel gebaat zouden zijn. Ook ekologisch kleven aan die situatie bezwaren en wellicht is het voor ontwikkelingslanden beter een eigen weg te gaan.

5. Economie en militarisme

Over dit onderwerp zijn veel vragen te stellen. Wat zijn de achtergronden van de militaire aanwezigheid van de supermogendheden in veel landen van de Derde Wereld? Heeft een militair onderdrukingsapparaat een functie in het in stand houden van ongelijke machtsverhoudingen? Wat is de rol van uitgaven voor wapenning binnen een moderne economie? Wat is de invloed van het Militair-Industrieel-Komplex?

6. 1492-1992: 500 jaar conquista

In 1992 zal in de Verenigde Staten, Spanje en enkele Latijns Amerikaanse landen officieel gevierd worden dat het 500 jaar geleden is dat Columbus Amerika 'ontdekte'. Door veroveringsoorlogen en militaire repressie maakte het Westen deze vijf eeuwen voor de Amerika's een periode van racisme, natuurvernietiging en economische uitbuiting. Een internationale 'tegenbeweging' zal deze thema's tijdens het 'feestje' in 1992 aan de orde stellen. Informatie en voorbereidend denkwerk in deze werkgroep, georganiseerd door Mundos Unidos.

7. Internationale arbeidsverdeling en herstructurering van de wereld economie

Verschillende regio's vervullen verschillende rollen binnen de wereld-economie. Multinationals maken hier in hun strategieën doelbewust gebruik van. Informele arbeidsomstandigheden (uitbesteding en thuisarbeid) komen voor in zowel Manilla als Hengelo. Het zijn groepen aan de onderkant van de samenleving (vaak vrouwen of gastarbeiders) die tot dit zware en uitzichtsloze werk veroordeeld zijn. In deze werkgroep wordt dieper ingegaan op de achtergronden van deze situatie en mogelijkheden tot verzet.

8. Vrouwen en bevolkingspolitiek

Deze werkgroep zal gaan over de economische en politieke aspecten van geboortebepaling die aan de Derde Wereld door onder andere de Wereldbank wordt opgelegd. (De discussie zal worden (in)geleid door Vrouwen tegen Bevolkingspolitiek.)

9. Wat is ontwikkeling?

Economische groei veroorzaakt meer problemen dan ze oplost. Dertig jaar ontwikkelingsbeleid heeft de kloof tussen arm en rijk alleen maar doen toenemen. Ook de milieukrisis geeft aan dat de manier waarop ontwikkeling nu nog wordt ingevuld fataal kan zijn. Productie en consumptie in de geïndustrialiseerde landen, waar slechts 20% van de wereldbevolking woont, verbruiken maar liefst zo'n 80% van de natuurlijke hulpbronnen van deze aarde. Deze landen zijn ook verreweg de belangrijkste veroorzakers van mondiale problemen als het broeikas-effect, aantasting van de ozonlaag en vervuiling van de oceanen. Toch wordt juist het westen, al dan niet uitgesproken, gezien als model van ontwikkeling.

Strukturele armoedebestrijding en werkelijke duurzaamheid vereisen beide een fundamenteel andere visie op ontwikkeling. "Duurzame ontwikkeling" zou niet langer een loze kreet moeten blijven, maar dient concreet te worden ingevuld.

10. Landbouw en voedselvoorziening

Dat er in deze wereld honger en ondervoeding bestaat komt niet doordat de landbouwproductie te gering is. Het is een direct gevolg van ongelijke verdeling. Moderne landbouw produceert voor de markt, wat zoveel betekent als dat de opbrengsten gaan naar diegenen die het kunnen betalen. Commerciële landbouw wordt gedomineerd door multinationale ondernemingen ('agribusiness') hetgeen leidt tot een grootschalige productiewijze. Deze situatie gaat ook ten koste van de kleinere boeren en natuur en milieu. De noodzaak tot een landbouw die niet ten koste gaat van de Derde Wereld, boeren en het milieu vereist allereerst een ander landbouwbeleid.

11. Kritisch consumeren

Over kritisch consumeren wordt verschillend gedacht. Aan de ene kant staat de opvatting dat kritisch consumeren een zeer goed middel is om de huidige maatschap-

Info afkomstig uit de Tam Tam krant nr3 van mei 1990 die te koop is tegen een adviesprijs van f1,-
Behalve de bovenstaande meerzakenlijke artikelen zijn er in de krant achtergrondartikelen en diskuziebijdragen te vinden zoals moderne economie en de derde wereld, een artikel over 500 jaar uitbuiting van Latijns-Amerika, artikelen over economie en milieu, en over economie en bewust consumeren.
Ik neem aan dat de krant te koop is in de betere boekhandel en anders vast wel te bestellen bij Tamtam.

pij te veranderen. Door kritisch consumeren kunnen mensen immers de produktiewijze beïnvloeden. Daar tegenover staat de opvatting dat kritisch consumeren het economische systeem niet fundamenteel verandert. De 'wet' van vraag en aanbod, de rol van geld, machtsverhoudingen enzovoort blijven intact. Kritisch consumeren blijft volgens deze zienswijze binnen de "kapitalistische logika" en helpt zo wellicht zelfs om de huidige economie in stand te houden.

12. Basisbewegingen en mogelijkheden tot maatschappelijke verandering

Aan de basis van de samenleving hebben zich groepen georganiseerd die hun maatschappij anders willen inrichten. Bewegingen van vrouwen, milieu-activisten, inheemse volkeren, boeren, anti-militaristen en krottenwijkbewoners proberen de negatieve gevolgen van de huidige economie tegen te gaan en werken, in de Derde Wereld vaak meer dan in het Westen, aan het realiseren van een alternatief. De kern van hun strijd is het verlangen naar een menswaardig bestaan in een gezonde leefomgeving.

Hoewel er inspirerende voorbeelden te noemen zijn wordt de strijd van basisbewegingen (nog) te vaak gebroken door de botte werkelijkheid van economische structuren en machtsverhoudingen. Welke strategieën zijn er mogelijk om blijvende veranderingen af te dwingen? Hoe belangrijk is internationale solidariteit daarbij?

13. Oost-Europa: een andere economie?

In deze werkgroep kunnen er twee discussiethema's aan de orde komen.

Ten eerste. In het verleden zijn 'kapitalisme' en 'reëel-existerend socialisme' vaak als (de enige) twee alternatieven tegenover elkaar gesteld. Gaat het wel om twee verschillende economische systemen? Hebben ze niet meer gemeen dan dat ze verschillen?

Ten tweede. Wat kunnen we in de nabije toekomst in Oost-Europa verwachten? Zal de westerse maatschappij als voorbeeld worden genomen of zijn er in Oost-Europa ook belangrijke aanzetten om te komen tot een economie die in fundamentele opzichten verschilt van de onze? Zullen de verwachtingen van de mensen in Oost-Europa uitkomen?

14. Socialisme en ecologie

Marx en Engels hebben wel degelijk visies ontwikkeld over de relatie maatschappij/natuur, maar deze visies worden gekenmerkt door een duidelijk vooruitgangsgeloof en beheersingsideaal (wetten van de natuur doorgronden en toepassen). Het reële socialisme heeft dat laatste dan ook niet nagelaten met alle gevolgen van dien. Echter, vanaf de jaren zeventig is vanuit neo-marxistische hoek een fundamentele 'ekologische' kritiek op de kapitalistische produktiewijze geformuleerd. Inzichten die de milieubeweging teveel links heeft laten liggen?

Op het economische vlak biedt het marxisme ideeën over staat en planning, iets dat enerzijds door de ecologische crisis zeer actueel is (veronderstelt beheer van de aarde immers niet overheidsinterventie?) en anderzijds door de jongste geschiedenis juist naar het museum dreigt te worden verwezen.

15. Ullrich versus Gorz

Binnen de 'kritische milieutheorie' zijn zowel Ullrich als Gorz belangrijke denkers. Echter, hun ideeën lijken elkaar uit te sluiten. Ullrich pleit voor *de*-industrialisatie en bevrijding van arbeid (andere arbeid gericht op de eigen consumptie), Gorz voor *her*-industrialisatie en bevrijding van tijd (minder arbeid door hogere arbeidsproductiviteit). Zijn beide posities te combineren of te integreren of moet een keuze voor één van beide gemaakt worden (even afgezien van heel andere visies).

16. Mens en natuur, milieu en techniek

Twintig jaar milieubeleid heeft duidelijk gemaakt dat technische milieumaatregelen lapmiddelen zijn die de vervuiling niet kunnen voorkomen. Het beleid dreigt wel te leiden tot een 'technokratie', een situatie waarbij deskundigen middels ge- en verboden een zodanige milieukwaliteit nastreven dat de "volksgezondheid" niet ernstig in gevaar wordt gebracht.

Maar een verdwenen vlinder wordt niet gezien! (En zal met dit beleid niet terugkeren.) Volgens veel "milieufilosofen" ligt de werkelijke oorzaak van de milieukrisis in de houding van de moderne mens tegenover de natuur. De natuur wordt slechts gezien in termen van economisch nut, iets wat je voor je eigen gewin kunt plunderen (en waar je je vuil kunt storten). Een wezenlijke oplossing van de milieukrisis zou alleen mogelijk zijn met een andere houding tegenover de natuur.

17. Spiritualiteit en maatschappijverandering

Het materialisme en de zakelijkheid van onze maatschappij maken het ons soms onmogelijk de economie op een andere manier te zien en zicht te krijgen op alternatieven. Kunnen we misschien iets leren van een andere meer spirituele levenshouding, zoals die met name in de Derde Wereld nog vaak voorkomt (shamanisme)? Hoeveel spiritualiteit is er nog in onze eigen maatschappij?

18. Mens en economie

De economie wordt vaak voorgesteld als een systeem met bepaalde wetmatigheden, waaraan mensen zich moeten of alleen maar kunnen aanpassen, of als machtsstructuren waarin mensen gevangen zitten. Is dit wel een juiste voorstelling van zaken? Zijn wijzelf niet 'de economie'. Gaat het niet om *ons* denken en handelen? Zijn wij niet allemaal, de een meer dan de ander, verantwoordelijk voor de wijze waarop 'de economie' funktioneert en de gevolgen daarvan? Is het begin van een oplossing voor onrecht en milieuvervuiling niet dat we onze vrijheid en verantwoordelijkheid onderkennen in plaats van steeds weer anderen de schuld te geven (het kapitalisme, de staat, politici, ondernemers, onze buurman of -vrouw) en onze verantwoordelijkheid op hen af te schuiven?

Het waren de woorden die mij bekoorden, waar zijn mijn gevoelens, meneer? Het begint mij te dagen in eindeloos vragen bega ik de ommekeer

Waar gaat u heen met al uw pretentie? Het eindigt vast in een konferentie, vergadercultuur tegen het praktisch zeer.

Pieter Jansen

19. Anarchistische visies op economie

Voor anarchisten/libertairen staat de waardigheid en vrijheid van ieder mens centraal. Zij wijzen iedere macht van de ene mens over de andere af. Is een anarchistische maatschappij dé oplossing voor armoede, geweld en milieuvervuiling? Hoe ziet zo'n maatschappij er uit? Is het meer dan een onbereikbaar utopisch ideaal?

20. MeMO

MeMO staat voor Mens- en Milieuvriendelijk Ondernemen. De MeMO-beweging kwam zo'n vijftien jaar geleden op. Het gaat om kleinschalige produktie, die maatschappelijk nuttig is, het milieu niet schaadt en goede arbeidsomstandigheden biedt. Hoe staat het nu met de MeMO bedrijven? Wat is er tot nog toe bereikt? Staan de oorspronkelijke gedachten achter MeMO nog overeind?

Bundeling

Als achtergrondinformatie bij de manifestatie zal er begin juni een tekstenbundel verschijnen. De artikelen die opgenomen worden geven samen een beeld waarbij:

- uitleg gegeven wordt over G7, IMF en Wereldbank (het functioneren van deze instanties en gevolgen van hun beleid);
  - besproken wordt hoe de huidige economie problemen als armoede, uitbuiting, militarisme en milieubedrijf veroorzaakt;
  - ingegaan wordt op de onderlinge samenhang van genoemde problemen;
  - achtergronden van economie aan de orde komen;
  - concrete voorbeelden en ideeën voor een andere economie weergegeven worden;
  - aandacht is voor mogelijke strategieën om alternatieven te realiseren.
- De verwachting is dat de bundel zo'n vijftien gulden kost om te laten drukken. Dat is dan ook de prijs die we er voor willen vragen. Met de bon elders in deze krant is het mogelijk deze bundel te bestellen.

Bon

Voor de praktische organisatie van de manifestatie is het belangrijk dat bepaalde dingen vooraf al geregeld kunnen worden. Daarom deze bon, die, geheel of gedeeltelijk ingevuld, opgestuurd kan worden naar:

TAMTAM, p/a AKKU, Thomas van Aquinostraat 4, 6525 GD Nijmegen.

- Ik wil het Landelijk Overleg op 12 mei in Utrecht bijwonen. Stuur mij daarom de agenda van deze bijeenkomst, het verslag van het vorige overleg en een routebeschrijving.
- Graag ontvang ik ..... exemplaren van de bundel die begin juni verschijnt (kost per bundel, exclusief porto, ongeveer f15,-; svp pas betalen na ontvangst!).
- Ik ben van plan aan de konferentie op 8 juli deel te nemen (deelname is gratis, de uit verantwoorde produkten bestaande lunch wordt tegen kostprijs aangeboden), daarom wil ik een reservering voor een van de werkgroepen (voor een omschrijving plus nummer zie het artikel over de konferentie); nummer werkgroep 1^e voorkeur: ....., 2^e voorkeur: ....., 3^e voorkeur: .....
- Ik heb belangstelling voor de mogelijkheid tijdens de manifestatie in Nijmegen te overnachten (zelf slaapzak en matje meenemen, de slaappleaats binnen is gratis). Aantal personen: ..... Voor vrijdagnacht? ja/nee Zaterdagnacht? ja/nee Zondagnacht? ja/nee
- Mijn organisatie (of ik zelf) willen ook met een activiteit een bijdrage leveren aan de manifestatie (voeg zo mogelijk al een concreet voorstel bij, bijvoorbeeld: video, stand, act, workshop..... met daarbij een korte omschrijving van het onderwerp en tijdsduur).
- Ik wil helpen de TAMTAM-manifestatie op 7 en 8 juli breder bekend te maken. Stuur mij daarom ..... exemplaren van deze krant (f1,- per stuk), ... brochures, ... posters, ... programmafolders (allen gratis, in juni beschikbaar). Ik heb wel/geen belangstelling voor een kort en een langer voorbeeldartikel om eventueel in een tijdschrift op te nemen.

naam .....

eventuele organisatie .....

adres.....

telefoon .....

ONDERHANDELINGEN

De dialoogpolitiek van het FMLN in El Salvador

Door bemiddeling van de secretaris-generaal van de VN, Pérez de Cuéllar ontmoetten delegaties van de ultrarechtse regering van El Salvador en de bevrijdingsbeweging FMLN elkaar op 3 en 4 april in Geneve. Na twee dagen praten ondertekenenden ze een 7 punten tellend dokument, waarin ze zich verplichten tot het aangaan van onderhandelingen, om zo een politieke oplossing van het gewapende konflikt dichterbij te brengen.

3 Mei vindt een 2e ontmoeting plaats waarbij voor het eerst ook vertegenwoordigers/sters van partijen en massa organisaties zullen zijn voor medewerking aan de besprekingen.

De 5 voorafgaande dialooggronden bleven zonder resultaat, omdat de regeringen onder Duarte en Christiani, ondersteund door de VS-regering keer op keer weigerden in te gaan op de konkrete voorstellen van het FMLN/FDR. Ze eisten dat de revolutionairen de wapens zouden neerleggen, punt uit.

Het succesvolle novemberoffensief van het FMLN, de VS-interventie in Panama, de verkiezingsnederlaag van de Sandinisten en de neergang van de RgW * hebben de vooruitzichten voor de 6e gespreksronde in Geneve veranderd. Die nieuwe omstandigheden vragen om een net zo zorgvuldige analyse als het uitgebrachte communiqué zelf.

HET NOVEMBER OFFENSIEF VAN HET FMLN

Op 11 november 1989 startte de Salvadoraanse bevrijdingsbeweging het grootste en belangrijkste offensief in haar geschiedenis. Deze aanvals-

golf, de belangrijkste gebeurtenis in 1989, was het militaire antwoord op de wezenlijk verscherpte repressie van de ultrarechtse regering tegen de legale massa-organisaties, dat zich uitte in een serie arrestaties, ontvoeringen, moorden en bomaanslagen. Het FMLN reageerde echter niet alleen op de misdaden van de andere kant, maar probeerde met haar massale aanval ook de politieke blokkade van de vastgelopen besprekingen tussen regering en guerilla open te breken en "de regering Christiani tot een oplossing aan de onderhandelingstafel te dwingen".

De ARENA-regering had wel 2 keer delegaties naar Mexico (sept. '89) en San José/Costa Rica (okt. '89) gestuurd voor besprekingen, maar was volstrekt niet ingegaan op de flexibele onderhandelings-aanboden van de bevrijdingsbeweging. Deze taktiek, slechts vrijblijvende gesprekken te voeren en slechts te praten over formele kwesties (dagindeling, wanneer, waar en met wie vinden nieuwe gesprekken plaats) had tot doel, de regering van grootgrondbezitter Christiani internationaal een acceptabel imago te verschaffen. De Christen-democraat Duarte was er met dezelfde taktiek jarenlang erin geslaagd, zich internationaal als 'vredelievende president' voor te doen, waarbij hij net zo min op de inhoudelijke voorstellen van het FMLN inging als de ultra-rechtse ARENA regering, die de christen-democraten in '89 afloste. Het vredelievende imago is voor de huidige regering van groot belang, om de blik van de verscherpte repressie tegen de oppositie af te leiden, en bij de bondgenoten in de VS en Europa de nodige militaire en economie-

se steun voor de voortzetting van de oorlog los te krijgen.

In de loop van het November-offensief slaagde de bevrijdingsbeweging erin, de strijd in alle grote steden van het land te voeren, inclusief de hoofdstad San Salvador. Het lukte de guerilla's van het FMLN overal delen van de stad te bezetten en meerdere dagen te behouden. De bevrijdingsbeweging trok zich terug toen de onbeschermden burgerbevolking bloot kwam te staan aan zware bombardementen van de luchtmacht. Militair gezien was het offensief van het FMLN succesvol, ondanks de 401 doden die ze hadden te betreuren. Ze slaagden er niet alleen in, het leger 2455 doden en gewonden toe te brengen, 27 helicopters en vliegtuigen te beschadigen of te vernietigen, 51 gepantserde voertuigen buiten gevecht te stellen en 352 wapens te veroveren, beslissend was dat het lukte tot achter de laatste verdedigingslinie van de vijand door te dringen, de hoofdstad San Salvador.

Het leger werd duidelijk in het defensief gedrongen. In de hoofdstad moest ze haar elitebataljons inzetten, en moest daardoor grote delen in het land opgeven. Het werd duidelijk dat het leger en de VS-adviseurs de kracht van de guerilla zwaar onderschat, en de kracht van het leger zwaar overschat hadden. De VS hebben in El Salvador met hun concept van 'Low Intensity Warfare' gefaald, omdat ze het belangrijkste principe van deze strategie, in het offensief gaan, niet konden waarmaken.

Het offensief bewees, dat de capaciteit van het FMLN om militair een veto uit te spreken ondanks de doorgaande VS-hulp niet alleen ongebroken is, maar vergeleken met de voorgaande jaren alleen maar toegenomen is.

Het daarmee gepaard gaande indirecte politieke effect is nog belangrijker. Zowel de VS-oorlogsplanners als ook delen van de Salvadoraanse legerleiding werd duidelijk, dat de bevrijdingsbeweging militair niet te verslaan is. Tot dit oordeel kwam b.v. ook de chef van het Zuidelijke VS-commando (SOUTHCOM) in Panama; generaal Maxwell R. Thurmann, die voor een congrescommissie verklaarde: de "regering is niet in staat de marxistische rebellen te verslaan, de enige mogelijkheid de vijandelijkheden te beëindigen, ligt in onderhandelingen".

Het leger gebruikte het offensief als excuus, om de openlijk werkende volksbeweging in de illegaliteit te drukken. Ze doorzocht en vernielde 12 kantoren van legaal werkende organisaties, die ze tot 'terroristische organisaties' verklaarde, bezette de Nationale universiteit (UES), schakelde de media gelijk en vervolgde de leidinggevende kaders van de massabewegingen. ARENA riep de noodtoestand uit en

OF DIALOOG ?

drukte een 'anti-terroriswewet' door het parlement heen, dat de burgerlijke vrijheden tot nagenoeg nul reduceerden.

De organisatie-structuren van de basis-organisaties bleven wel intact, ook met gedeeltelijk nieuwe mensen die doorgaan op een andere manier te ageren.

De repressieorganen slaagden er wel in, de leden van de massa-organisaties behoorlijk te intimideren. Ondertussen treden de organisaties weer in de openbaarheid en bouwen hun kantoren opnieuw op. De Nationale universiteit is sinds 13 maart weer geopend.

De overkoepelende vakbond UNTS riep in februari een vredeskonferentie bijeen, en op 24 maart hielden duizenden mensen in San Salvador een rouwmars om de tiende verjaardag van de moord op aartsbisschop Romero te herdenken. Sinds 2 april zijn meer dan 100 politieke gevangenen in onbeperkte hongerstaking, om een algemene amnestie voor de politieke gevangenen af te dwingen. De terugkeer van vluchtelingen naar hun woonplaatsen, die in regel in de gebieden liggen die onder controle staan van het FMLN, gaat door.

Toch blijft de balans dat de moeizaam opgebouwde legale massa-beweging een behoorlijke terugslag heeft moeten incasseren, omdat ze voor maanden haast niet in staat zal zijn grootschalig te mobiliseren. Deze terugslag, de politieke prijs van het offensief, is echter niet te vergelijken, zowel wat slachtoffers betreft als de vernietiging van organisaties, met de situatie van '80-'83, toen de regering er in slaagde door massale terreur de revolutionaire massabewegingen haast volledig uit te schakelen.

De gruweldaden van het leger tegen de burgerbevolking tijdens het guerrillaoffensief, en in bijzonder de slachting van de 6 jezuïtenpaters van de Centraal-amerikaanse Universiteit (UCA), toonde de internationale publieke opinie het ware gezicht van de ARENA-regering en verdiepten haar politieke isolatie. Vooral binnen de Amerikaanse kerken en in delen van de Amerikaanse en Europese media nam de kritiek op president Christiani toe, b.v. in de 'Frankfurter Rundschau', waar hij niet meer als 'gematigd' maar als 'rechtsradikaal' wordt geplaatst. Zelfs de politieke vrienden van de ARENA-regering zagen zich gedwongen enige correcties aan te brengen, zoals de debatten en de halfslachtige besluiten rond de ontwikkelingshulp tonen.

VERSCHERPTE TEGENSTELLINGEN IN HET LAND

Het November-offensief heeft de politieke en sociale tegenstellingen in El Salvador opnieuw verscherpt. Voor de grote meerderheid van de be-

volking is de situatie verslechterd: Bijvoorbeeld de mensenrechten: de situatie is alarmerend, de ARENA-regering schendt op grote schaal de in de grondwet vastgelegde mensenrechten. Van januari tot maart dit jaar alleen al werden 333 burgers door de strijdkrachten vermoordt, en 250 willekeurig gearresteerd, zo melde de onafhankelijke mensenrechtencommissie CDHES.

Bijvoorbeeld de landbouwhervormingen: de sinds 1983 afgebroken, aarzelende pogingen tot landverdeling worden nu gepoogd terug te draaien. De 'pathologische moordenaar D'Aubuisson' stelt hem welgevallige mensen aan het hoofd van de coöperaties en krijgt ze op die manier onder controle. Er zijn al veel mensen die zich hier tegen verzetten omgebracht.

Bijvoorbeeld de werkgelegenheid: in heel veel staatsbedrijven en instellingen vallen massa-ontslagen, b.v. de 861 mensen op het ministerie van landbouweconomie in januari '90. De werkloosheid ligt rond de 50%. Behalve vage plannen en beloftes heeft de regering niets te bieden. Bijvoorbeeld de prijsverhogingen: in de hoofdstad is maar 1 tot 2 uur per dag water verkrijgbaar, de stroomuitval bedraagt gemiddeld 70% per dag. Tegelijkertijd worden de prijzen ervan met 60% verhoogd. Datzelfde geldt voor de tarieven van openbaar vervoer.

Maar ook binnen de heersende klasse en tussen de oligarchie van het land en de VS-adviseurs komen tegenstellingen naar boven, aangezien het de regering Christiani niet lukt haar verkiezingsbeloften (sanering van de economie, reducering van het overheidstekort, beëindiging van de oorlog) in te lossen.

Bijvoorbeeld de opheffing van het staatsmonopolie op suiker en koffie:

op 30.9.89 werden de handelsmonopolies van de staat op de twee belangrijkste goederen van het land (65% van de exportopbrengst), in 1980 per decreet ingesteld, ongrondwettig verklaard. De banken werden gereprivatiseerd, dus komen weer onder controle van de oligarchie. Daarmee is de politiek van de VS mislukt, die via de christen-democraten probeerden de staat sterker te maken t.o.v. de dominante grootgrondbezitters, om zo een 'moderne kapitalistische sector' op te bouwen.

Bijvoorbeeld de tariefverlaging en devaluatie: tussen de werkgeversorganisatie ASI van de koffie-exporterende oligarchie en de regering Christiani is een heftige strijd losgebrand over de tarief- en valuta politiek. De devaluatie en het instellen van importtarieven zijn schadelijk voor de industrie en bevoordelen de 'harde oligarchie'. Samenvattend komt het er op neer, dat niet alleen van de zijde van de oppositionele volksbeweging en van de leiding van de katholieke kerk op serieuze onderhandelingen wordt gehamerd, maar ondertussen ook door

de werkgeversvereniging ASI. Het gewicht van de politieke krachten, die in El Salvador onderhandelingen willen met het FMLN, is sinds het offensief alleen maar toegenomen. Regering en legerleiding kunnen het zich nauwelijks meer veroorloven deze eis te negeren. Ze moeten minstens de schijn van onderhandelingsbereidheid tonen. Daarbij komen ze onder een spervuur van kritiek te liggen, als ze doorgaan met alleen het neerleggen van de wapens van de guerrilla te eisen, zonder daarbij zelf tegemoetkomingen te doen. De vraag is niet langer, of er onderhandelingen plaatsvinden, maar onder welke voorwaarden, met welke deelnemers en op welke inhoudelijke grondslagen.

NIEUWE INTERNATIONALE RANDVOORWAARDEN

Terwijl de binnenlandse krachtsverhoudingen zich ten gunste van de revolutionairen hebben verschoven, is de internationale situatie ongunstiger dan ooit. De neergang van RgW* betekent voor alle landen en revolutionaire bewegingen in de 'derde wereld', dat er voorlopig geen reëel economisch alternatief voor de kapitalistische wereldmarkt bestaat. De gerichtheid van de buitenlandse handel op de RgW* en het krijgen van gunstige 'politieke prijzen' is niet langer mogelijk. Dat was tot nu toe weliswaar slechts voor een aantal landen, b.v. Cuba, werkelijk gerealiseerd. Maar Nicaragua b.v., slaagde er alleen in weliswaar zwaar aangeslagen- de Amerikaanse economische blokkade te doorstaan dankzij de levering van strategische goederen (olie, voertuigen, machines etc) en de omleiding van een deel van haar export naar de landen van het reëel bestaande socialisme. Dat zal in de toekomst voor elke theoretisch denkbare revolutionaire regering van El Salvador onmogelijk zijn. De nog in de lege huls RgW* aaneengesloten landen, en in toenemende mate ook de SU, willen nu deviezen voor hun leveranties tegen de geldende wereldmarktprijzen; de compensatiehandel (goederen tegen goederen) valt weg. De RgW* landen krimpen hun hulp aan landen met een revolutionaire oriëntatie in of stoppen ermee. De west-Europese landen verleggen hun toch al niet grote geldstromen naar Oost-Europa. De economische speelruimte voor de door de oorlog verwoeste economie van El Salvador is daarmee minimaal. Een revolutionair El Salvador is dus nog meer dan de Sandinisten gedwongen, economische modellen te zoeken, waarmee ze zowel aan een totale economische blokkade van de VS als aan blokkades van de internationale ondernemingen ontkomen. Daarbij is de politiek te behalen speelruimte voor herverdeling in vergelijking met Nicaragua nog

kleiner. Want voor landbouwhervorming, het hart van een op de massa gerichte economische hervorming, kan het daarvoor benodigde land en de bodem niet een allerwege gehate dictator worden ontnomen, maar zal in een moeizame strijd op een goed georganiseerde en economies machtige klasse van extreem reactionaire grootgrondbezitters bevochten moeten worden, die in de regeringspartij ARENA een goed georganiseerde politieke belangenbehartiger heeft. Na de ineenstorting van het 'socialistische wereldsysteem' zal elke revolutionaire regering of beweging in de 'derde wereld' in hoge mate economies chantabel zijn.

De revolutionairen van El Salvador, maar ook andere landen, hebben als gevolg van de omwenteling in Oost-europa belangrijke 'strategiese bondgenoten' in politiek en militair opzicht verloren. Deze ondersteuning mag dan altijd op het eigenbelang gericht zijn, wankelmoedig en tegenstrijdig zijn geweest, maar alleen al het bestaan van het reëel socialistiese blok en haar concurrentie met de imperialistische staten schiep politieke vrijruimtes, die de revolutionaire bewegingen konden benutten. Dat valt nu weg, er blijft misschien nog een minimale ondersteuning van de Sovjet-Unie over. Daardoor staan de landen van de 'derde wereld' en de bevrijdingsbewegingen verregaand alleen tegenover de imperialistische staten. Dat beperkt hun politieke speelruimte en verhoogt de druk compromissen te sluiten.

PANAMA, NICARAGUA ETC

Terwijl de Oosteuropese landen tot nieuw oud expansiegebied van de west-europese imperialistische machten uitverkoren zijn, hangen de VS in Latijnsamerika weer de wereldpolitie-agent uit. Voor 'vrijheid&Democratie' en tegen 'narcotica-terroristen en communistiese guerilla's' luiden de slogans.

De VS-interventie in Panama van afgelopen jaar december is daar het duidelijkste voorbeeld van. Deze criminele en alle internationale rechtsregels verachtende aktie werd internationaal slechts schuchter veroordeeld of gewoon gerechtvaardigd.

Dat het VS-leger honderden of zelfs duizenden burgers vermoorden, was en is geen thema. En dat de VS met de politici, die in het zelf de aanval ondersteunde, nu al weer overhoop ligt, valt hier alleen de specialisten op. Deze succesvolle coup verhoogt het interventie-risico in heel Latijns- en Middenamerika, alhoewel de regering Bush er zich van bewust is dat de bevrijdingsbewegingen niet net zo makkelijk onder de voet zijn te lopen als het panamese leger. Uit naam van de oorlog tegen de drugs verhogen de VS hun interventionistische druk op Latijnsamerika. Het sturen van oorlogsschepen naar de kust van Colombia is bekend. Het nieuwste, politiek en militair verreweg gevaarlijker voornemen is dat de Amerikaanse strijdkrachten een militair steunpunt willen in het

oerwoud van Peru, in het gebied van Alto Huallaga. "Zoals een woordvoerder van de Amerikaanse ambassade in Lima meedeelde, zullen daar Amerikaanse militairen Peruaanse soldaten onderrichten in de oorlogsvoering tegen guerillas en drugshandelaren" schreef de Süddeutsche Zeitung (SZ 23.4.90). In dit gebied wordt inderdaad coca verbouwd. Maar veel belangrijker: hier heeft 'Sendero Luminoso', die een genadeloze militaire strijd voert tegen de Peruaanse staat, maar ook massaal linkse activisten van andere organisaties liquideert, een van haar operatiegebieden. De VS-basis wordt midden in één van de heetste oorlogsgebieden van Peru gevestigd. In april al viel Sendero Luminoso dit in aanbouw zijnde steunpunt aan. Meer militaire confrontaties zijn te verwachten. Daarbij is het aannemelijk dat het ook tot rechtstreekse gevechten komt tussen Noord Amerikaanse soldaten en Sendero Luminoso. Dat lijkt ook de bedoeling van de Amerikanen te zijn, anders zouden ze hun kamp wel in een rustig gebied bouwen. Hier wordt dus onder de dekmantel van drugsbestrijding een verdere militaire inmenging voorbereidt, die qua omvang en kwaliteit noch met Panama noch met Grenada te vergelijken is.

In Nicaragua hebben de Amerikanen met de contra's niet het militaire resultaat behaald, waarop ze bij de oprichting gehoopt hadden. Maar de mede door de contra-oorlog veroorzaakte economiese misère en oorlogsmoeheid hebben beslissend bijgedragen aan de verkiezingsoverwinning van de politieke contra's, de UNO.

De verkiezingsnederlaag van de Sandinisten heeft ongetwijfeld een negatieve uitwerking op de revolutionaire bewegingen in El Salvador en Guatemala, maar is niet doorslaggevend:

- Het FMLN en de URNG in Guatemala hebben met de Sandinisten samengewerkt, maar de these van een vergaande of volledige afhankelijkheid gaat aan de feiten voorbij. Deze bewegingen putten hun kracht in eerste instantie uit hun verankering in de massa's en niet uit externe ondersteuning.

- De situatie in Nicaragua is niet voor 180 graden omgedraaid, de Sandinisten behouden een behoorlijk machts potentieel. Wat de logistieke ondersteuning betreft van de bevrijdingsbewegingen in de buurlanden, die werd- voorzover ze plaatsvond- in het geheim geregeld. Dat is nog steeds mogelijk, ook al zijn de technieks-praktiese omstandigheden nu een stuk gecompliceerder.

- Positief voor het FMLN is het feit dat de Sandinisten tegenover de oppositie tot verregaande concessies bereid waren, en uiterst eerlijke verkiezingen hebben gehouden. Het FMLN kan de regering Christiani aan dit voorbeeld spiegelen.

- Nog meer gewicht in de schaal legt de winst aan geloofwaardigheid, omdat het revolutionaire Nica-

ragua de wereld heeft bewezen haar democratische beloften ook in daden om te zetten.

- Tenslotte neemt de druk op Christiani toe nu ook 'zijn' oorlog te beëindigen, nadat in Nicaragua een overeenkomst tussen FSLN en UNO mogelijk is gebleken te zijn.

Het duistere internationale politieke beeld wordt afgerond door de jongste verkiezingswinst van conservatieve kandidaten in Costa Rica en Honduras, en iets gelijks dreigt in Guatemala te gebeuren. Van toekomstige Esquipulàs-vredesbesprekingen hoeven het FMLN en URNG dan ook geen ondersteuning van hun positie te verwachten.

DE GESPREKSRONDE IN GENEVE

In deze gecompliceerde krachtsverhouding van binnenlandse versterking met tegelijkertijd buitenlandse verzwakking van de guerilla, en het omgekeerde voor de ultra-rechtse ARENA-regering, vond de ontmoeting plaats tussen FMLN en de regering in Geneve, die er alleen toediende, de eigenlijke onderhandelingen voor te bereiden. Het FMLN effende de weg daarvoor, toen ze in een veelbesproken kommuniquee van 13 maart

een 'geste tot dialoog' bekendmaakte. Ze zag voortaan af van sabotage-akties tegen openbare vervoermiddelen, telefooncentrales en opslagplaatsen, schorte aanslagen tegen officiële autoriteiten en burgerambtenaren voor onbepaalde tijd op. Deze akties brachten het FMLN wel militair voordeel, maar ontmoette ook kritiek bij de bevolking. Ana Guadalupe Martinez verklaarde in Geneve dat voor het FMLN de hernieuwde politieke legitimering van de gewapende strijd nu belangrijker is, dan de militaire nadelen van deze zelfbeperkingen. De bevrijdingsbeweging heeft trouwens niet afgezien van haar economies belangrijkste wapen, de sabotage aan de stroomvoorziening.

Al in de aanloop van de samenkomst kon de bevrijdingsbeweging al een paar belangrijke diplomatieke punten scoren:

- De regering eiste van het FMLN in te stemmen met een wapenstilstand voordat er überhaupt sprake kon zijn van een ontmoeting. Het FMLN wil het regiem echter onder druk houden en verbond daarom aan het afroepen van een wapenstilstand een groot aantal voorwaarden. De regering liet de eis vallen.

- De regering wilde de secretaris-generaal van de VN, die door het FMLN als actief bemiddelaar naar voren geschoven werd, alleen als competentieloze, passieve waarnemer dulden. Het FMLN sprak zich uit voor actieve bemiddeling door de secretaris-generaal, om de ARENA-regering daarmee te dwingen serieus te onderhandelen en niet zoals tot nu toe, alleen maar vrijblijvende statements af te leggen. Ook op dit punt kreeg het FMLN haar zin.

- Tenslotte eiste het FMLN, dat bij de politieke oplossing van het conflict ook de politieke partijen en sociale organisaties in het kader van een 'nationale dialoog' betrokken moeten worden. Dat lukte deze keer in Geneve nog niet, maar kan zich aandienen bij verdere onderhandelingen.

Na de tweedaagse beraadslagingen onder bemiddeling van Pérez de Cuéllar en de speciale vertegenwoordiger van de VN voor Midden-amerika, Alvaro de Soto, ondertekenenden beide delegaties een gemeenschappelijk, 7 punten tellend document.

Ze verplichten zich daarin, onder bemiddeling van de secretaris-

generaal een onderhandelingsproces te starten om "binnen de kortst mogelijke tijd het definitieve einde van de gewapende strijd te bereiken". De delegaties verplichten zich ook, de onderhandelingen niet af te breken. De belangrijkste punten van de overeenkomst:

- oplossing van het gewapende conflict langs politieke weg, democratisering en handhaving van de mensenrechten. Als eerste stap zullen gevechtshandelingen en aanvallen op burgers beëindigd worden. Daarna, wanneer dit door de veiligheidsraad van de VN bevestigd wordt, moeten als 2e stap de voorwaarden voor de politieke terug-

komst van het FMLN in de maatschappij vastgelegd worden.

- De secretaris-generaal van de VN fungeert als bemiddelaar. Er wordt op het hoogste nivo onderhandeld, rechtstreeks of indirect via Pérez de Cuéllar.

- Alles is strikt vertrouwelijk. Alleen de secretaris-generaal brengt berichten naar buiten.

- Sociale en politieke organisaties kunnen voor medewerking uitgenodigd worden als beide partijen daarmee instemmen.

- De secretaris-generaal kan contact met alle partijen opnemen om de onderhandelingen te bevorderen.

Plaats en tijd van de 2e ronde werd niet bekendgemaakt. Maar volgens een bericht in de Süddeutsche Zeitung zou de volgende ronde op 3 mei in Venezuela of in Midden-amerika, maar in ieder geval niet in El Salvador plaatsvinden. (SZ 20.4.1990).

OP TWEE BENEN LOPEN

Het FMLN zet haar politiek van 'op twee benen lopen' voort. Ze gaat er zelf niet van uit dat een vredesovereenkomst snel bereikt zal zijn. Ana Guadalupe Martinez, deelnemer aan de jongste beraadslagingen kondigde ook verdere militaire activiteiten aan, "want er valt voor alles op politiek-militair gebied nog veel te doen, om het leger te tonen dat zij niet de centrale macht in het land is. Er is geen aanleiding te geloven, dat de overeenkomst tot een afzwakking van de militaire confrontatie zal leiden. Integendeel, het leger zal proberen ons onder druk te zetten. De nu overeengekomen afspraak brengt niet onmiddellijk vrede, eerder een toename van oorlog tot er een duurzaam bestand wordt bereikt".

Hoelang het zal duren, voor het einde van de oorlog bereikt is, hangt uiteindelijk ook af van de politiek van de regering Bush. Als ze in het licht van de ineensstorting van de RgW*, panama etc, toch haar kaarten op een militaire zege zet, dan kan het conflict nog lang duren. Als in het congres echter gezien de geringe succesvolle vooruitzichten van een dergelijke koers, tijdens de begrotingsbehandeling een op een politieke oplossing aansturende 'gematigde lijn' zich doorzet, zoals die o.a. door de senatoren Edward Kennedy, John Kerry en andere wordt voorgestaan, dan is een reductie van de economiese en militaire hulp het gevolg, of worden er voorwaarden aan gekoppeld. Dat zou voor de onderhandelingen gunstig zijn. Sinds 24 Januari wordt er daarom in Washington over gestreden of, en onder welke voorwaarden, de door Bush voorgenomen 91.4 miljoen dollar militaire hulp en 284 miljoen dollar economiese hulp voor het in Oktober ingaande begrotingsjaar 1991 gegeven wordt.

(Vertaald uit AK 318)

* RgW= Comecon

RADIKAAL ANTI-FASCISME, WAT IS DAT?

Op 1 mei vonden er op verschillende plaatsen in Nederland manifestaties demonstraties en blokkades plaats tegen de installatie van fascistische in de verschillende gemeenteraden. Rond dit gebeuren is de discussie weer 'opgelaaid' over een meer continue anti-fascistische anti-racistische strijd. In deze Zwarte geen uitgebreide verslagen over 1 mei, zie daarvoor het Amsterdams aktieblad de NN nummer 56 van 3 mei j.l. Daarentegen wel een vertaalde bijdrage uit Frankrijk aan de discussie over een anti-fascistische strijd.

Het volgende stuk is het resultaat van een discussie die plaats vond binnen "Réflexes", een frans radikaal antifascistisch blad. Het was nodig om terug te kijken op wat het aandeel was van de radikale anti-fascistische strijd in Frankrijk en wat die heeft betekend; maar ook was het nodig om zich af te vragen wat de verdere ontwikkelings- en versterkingsmogelijkheden zijn.

Naar aanleiding van de installatie van 3 fascistische raadsleden in Den Haag probeert een groep mensen uit heel verschillende groeperingen een continue anti-fascistische discussie op te zetten. Alhoewel er grote onderlinge verschillen bestaan in de situatie in Frankrijk en Nederland, zijn er in de discussie ook wel een aantal overeenkomsten. Die blijken uit het volgende stuk, dat daarmee een bijdrage kan leveren aan de discussie hier.

De oprichting van Réflexes

Réflexes is het blad van het "Netwerk van studie, ontwikkeling en verbinding tegen extreem rechts en vreemdelingenhaat en is voortgekomen uit een fusie in 1986. De fusie had als doel, verbanden te leggen tussen de verschillende verzetsgroepen (nationale vrijheidsstrijd, migrantenstrijd, antimilitaristische groepen, anti-repressie- en bajesgroepen, anti-fascisme enz.) en tegelijk informatie over deze onderwerpen naar buiten te brengen. We vonden het belangrijk en noodzakelijk om de wederzijdse solidariteit te versterken, te voorkomen dat iedere groep op z'n eigen deelgebiedje bleef aanmodderen en dus een centrale plek te creëren voor informatie-uitwisseling en discussies.

En aangezien het gros van de initiatiefnemers van Réflexes voortkwamen uit de "libertaire studenten coördinatie" ging het bij de oprichting van Réflexes er ook om, de gebrekkige samenwerking binnen de libertaire beweging te verbeteren en het isolement van de verschillende groepen die met hetzelfde bezig zijn te doorbreken.

Al heel gauw kreeg het blad een "specialisatie" op het gebied van anti-fascisme. Dit kwam doordat toen het Front National z'n

intrede in het franse parlement deed en daarmee de integratie van het Front National in de franse politiek begon.

Het blad kreeg al gauw veel belangstelling, want op het gebied van antifascisme waren slechts 'n paar lokale groepjes heel geïsoleerd bezig; het ontbrak aan elke vorm van samenwerking, ondanks dat er duidelijk behoefte aan was.

De oprichting van C.N.A.F.

In 1987 werd opgeroepen om een antifascistische coördinatie voor lokale groepen in het leven te roepen (CLAF-Marseille, CRAFAR-Lille, Réflexes-Paris, SCALP-Toulouse, Urgence-Lyon). Deze oproep kwam voort uit de behoefte naar een landelijke organisatiestructuur en resulteerde in de oprichting van de Landelijke Antifascistische Coördinatie.

In de oproep werd ook kritiek geuit op de kommunistische groeperingen: ze waren niet alleen reformistische en burocraties, maar ook onder sterke invloed van de socialistische regering.

Daarmee zijn die groepen onbruikbaar in de strijd tegen het FN, aangezien ze geen ander perspectief hebben dan de versterking van de sociaal-demokratie. Met de oprichting van de landelijke coördinatie wilden we ook de strijd aangaan tegen versplintering en onze politieke identiteit benadrukken: geen enkele binding aan politieke partijen en kritiek op de sociale structuren van de franse samenleving., ook al was die dan "socialistische", en kritiek op het aantoonbare verband tussen uitlatingen van het FN en overheids-politiek.

Het Réflex-kollektief

Naast het in het leven roepen van het CNAF, het oprichten van het blad en het verspreiden van informatie bleek het ook van groot belang te zijn om initiatieven te ondersteunen. Dit kwam overeen met onze behoefte om een specifieke strategie te ontwikkelen, de behoefte om meer te zijn dan de bevestiging van je eigen mening. Zo werd de sticker verspreid van "dit is een gevaarlijk wezen; geef 'm aan!", 'n belangrijk instrument in de campagne tegen het verklikken van de Pasqua-hyena's (Pasqua was tot '88 minister van binnenlandse zaken, verantwoordelijk voor het politie-optreden tijdens de studentenopstanden van '86 en verantwoordelijk voor de herinvoering van de identifikatieplicht d.m.v. de identiteitskaart).

In de campagne tegen de nieuwe wet op het staatsburgerschap van 1987 werd de eerste konkrete ervaring opgedaan van samenwerking met andere organisaties, en dan vooral met migrantenorganisaties.

Deze eerste ervaringen van kollektief samenwerken op landelijk nivo

gingen gelijk op met een forse toename van het aantal SCALP's (Section Carrément Anti-Le Pen = afdeling knalhard tegen Le Pen), met een groei van het CNAF en het belang om de opkomende radikale antifascistische beweging een structuur te verlenen - dit gebeurde vooral door de verspreiding van SCALP-materiaal, posters buttons, stickers enz...

(*Waarschijnlijk heeft dit te maken met een nieuwe wet die in '87 is ingevoerd en waarbij elk kind van buitenlandse ouders vóór z'n/haar 18e levensjaar moet beslissen, of zij/hij de franse nationaliteit dan wel de nationaliteit van de ouders wil hebben. Daardoor wordt voorgoed een einde gemaakt aan de mogelijkheid van een dubbel staatsburgerschap. Deze wet heeft voornamelijk gevolgen voor de 2e en 3e generatie migranten, wat blijkbaar ook de bedoeling van de wetgever is)

Radikaal anti-fascisme: suksessen en huidige grenzen

Het grootste probleem bij de antifascistische strijd in Frankrijk is, dat het allemaal defensief is. Terwijl het FN op alle terreinen winst boekt (in buurten, bij verkiezingen en in het parlement...) zijn wij niet in staat andere initiatieven te ontplooiën dan in de vorm van protest (demo's, konsernten...).

Het anti-fascistische werk, dat gebaseerd is op het idee om op plaatselijk nivo het FN terug te dringen, is om verschillende redenen op een mislukking uitgelopen:

- het onvermogen om de verspreiding van de totalitaire ideeën van Le Pen/FN in de rest van de samenleving te verhinderen, door gebrek aan menskracht, ontoereikende middelen, maar misschien óók omdat de opgang van het FN onafhankelijk is van het verzet ertegen.
- de moeilijkheden die er zijn bij de opbouw van een landelijk netwerk, dat homogeen en samenhangend is in z'n analyses en z'n strategie.
- de beperkingen van een theorie die ontwikkeld werd vanuit de wil om zich in te zetten in diverse kollektieven en buurtverenigingen, maar waarbij de praktische ervaring nagenoeg ontbrak.

Ondanks het feit, dat de oppositie tegen de opmars van het FN mislukt is, heeft het antifascisme wél een netwerk weten op te bouwen voor uitwisselingen, informatie en mobilisatie. En dat kan weer 'n basis zijn voor een alternatief op de verrechtsing van de samenleving. In deze ontwikkeling kunnen we 3 fasen onderscheiden:

- de eerste, fase van de individuele bewustwording en verzet, is behoorlijk gerealiseerd, ondanks dat het aangesproken deel van de bevolking beperkt blijft.
- de tweede, fase van plaatselijke

organisatie, wordt zo goed als het gaat verder voortgezet, al naar gelang de plaatselijke situatie en de inzet en verantwoordelijkheid van de mensen daar.

-de derde, fase van de landelijke coördinatie en gezamenlijke actie, komt echter maar moeizaam van de grond. Dit is gedeeltelijk te wijten aan een gebrek aan gezamenlijke perspectieven en strategie, aangezien de groepen op plaatselijk nivo het al druk genoeg hebben.

Het inzicht in het plaatselijke werk blijft een probleem. Tot nu toe draaide het op de dynamiek van de ontwikkeling en de opbouw.. Nu gaat het er om deze ontwikkeling te verstevigen door de gemaakte ervaringen en door te werken aan perspectieven.

Hierbij tekenen zich twee mogelijke ontwikkelingen af:

-of het werk wordt gezien als praktische bezigheid in ideologische zin, als uitdrukking er van; en dat is het dan.

-of het praktische werk wordt als ideologische bezigheid beschouwd, onlosmakelijk verbonden met een sociale en politieke activiteit: in staat tot het ontwikkelen van initiatieven, tot het opbouwen van een politieke tegenmacht, het creëren van sociale netwerken. Met andere woorden, het vormen van een politieke tegenmacht, waar men op bepaalde punten (zowel kwa onderwerp als kwa plek) niet meer omheen kan, zowel in de zin van mobilisatie (kwantitatief) als van analyses en perspectieven (kwalitatief), 'n onvoorwaardelijk vereiste voor een politieke autonomie.

Het soort van bezigheid, dat mogelijk is, hangt gedeeltelijk af van de plaatselijke situatie, het sociale milieu, het samenwerkingsverband van de lokale groep en de militanten in de desbetreffende stad (leeftijd, opleidingsnivo etc.). Maar heel in het konkreet blijkt 't moeilijk te zijn om verder te komen dan de volgende twee soorten van militantie:

-het creëren van eigen vrijplaatsen - juridische adviesburo's, trefpunten, eigen media (radio, pers etc), zoals dat in sommige plaatsen al het geval is.

-het gebruik maken van bestaande plaatselijke structuren, die 'n plek voor socialisatie en politisering vormen..

Het anti-fascisme vergeten?

Maar wat blijft er dan nog over van het eigenlijke anti-fascistische werk? Kan het anti-fascisme een vast onderdeel worden van de strijd tegen versplintering, terwijl het bestaan van zo'n verzet alleen blijkbaar niet voldoende is om de maatschappelijke penetratie van het fascisme tegen te gaan? Anti-fascisme betekent vooral, 'n ander geluid te laten horen dan extreem rechts of het gangbare reaktionaire verhaal (rassisme, maar ook elite-denken, individualisme, konkurrentie-denken, repressie, elke vorm van diskriminatie en onderdrukking...). Het

betekent allert reageren, steeds weer erbij zijn, als er een fascistiese daad in de maatschappij wordt gepleegd.

De CNAF en het SCALP hebben een bewustwordingsproces onder bepaalde groepen jongeren in gang gezet. Maar wat is het bijzondere aan deze stap in vergelijking met het "anti-fascisme" van de reformistische klups, waarop wij kritiek hebben?

De radikaliteit, die wij opeisen, gaat verder dan alleen het jeugdige en geweldadige image van de beweging. Het leggen van een duidelijk verband tussen anti-fascistische praktijk en de politieke standpunten of een samenlevingsproject is de beste manier om deze politieke radikaliteit te ontwikkelen en te versterken. Misschien moeten we er een duidelijke vorm aan geven, als radikale anti-fascisten, of ook als libertairen en revolutionairen. We moeten in staat zijn onze eisen in politieke termen te vertalen en niet blijven steken in morele verontwaardiging. Als we items als rassisme en migranten tot speerpunten van onze strijd maken zonder rekening te houden met de sociale en economische politiek (liberalisme, de positie van jongeren en vrouwen, seksualiteit..) is het politiek gezien een doodlopende weg, die niet verder komt dan het reformisme, hoeveel pretenties we ook mogen hebben.

In andere landen worden een reeks van onderwerpen door antifascistische groepen opgepakt (kapitalisme, Noord-Zuid verhoudingen, pornografie...), maar de situatie hier in Frankrijk maakt dit nog niet mogelijk.

Als we weten, dat vandaag de dag de heersende kulturele waarden het gezin, de orde, het eigendom zijn, dan wordt 't hoog tijd aan de slag te gaan! De strijd om deze orde omver te werpen hebben we in ons achterhoofd, maar het is nog nooit gelukt dit konkreet te maken - te meer er op dit moment geen konkreet alternatief bestaat waarnaar verwezen zou kunnen worden.

Wat zijn de perspectieven?

Door een europese campagne te beginnen, willen we dit soort discussies laten plaats vinden met de vraag naar de politieke realiteit

bij elk thema op te werpen: tegen het opkomend fascisme in Europa natuurlijk, maar óók tegen Europa als politie-staat, het imperialistische Europa, het Europa van politieke en sociale repressie.. We moeten ons ook keren tegen het fenomeen van konsumptie, dat tegenwoordig onze relatie tot de politiek sterk bepaalt. We moeten de noodzaak van organisatie en structuur bewust worden en naar buiten toe laten zien, om verder te komen dan het nivo van een verzameling individuën. Kampagnes ontwikkelen volgens het model, zoals die in Baskenland zijn beproefd: "Feesten ja, maar vechten moet óók"; dit zou een mogelijk speerpunt in deze strijd kunnen zijn.

Er is een duidelijke crisis in het anti-militarisme. Het ontbreekt aan theoretiese beschouwingen, zelf-kritiese bijdragen en diepgaande analyses over hoe we bezig zijn. We blijven hangen in het stadium van aktivisme: ageren en reageren voor alles!

De mobilisatie rond de SCALP's is momenteel op zó'n nivo gekomen, dat het bijeenkomen in groepen iets vanzelfsprekends is geworden. Er moet nu worden gewerkt aan politieke actie, aan militante inzet en op welke kwestie.

Natuurlijk bestaat het streven om de SCALP's in een algemeen kader te plaatsen (syndicalisme, bajes..) maar tot nu toe is het nog niet gelukt dit in politieke termen te vertalen. Dit verklaart grotendeels, waarom het in een breder kader plaatsen een groot risico met zich meebrengt, namelijk de vlucht uit de beperkingen van de anti-fascistische theorie die uitsluitend uitgaat van morele waarden, ook al zijn die waarden radikaal of revolutionair.

Het voordeel van het radikaal anti-fascisme zit 'm in de verscheidenheid van de groep die deel uitmaakt van het CNAF en daarmee het brede vermogen van de beweging. Het moeilijkste moet echter nog gebeuren: de verscheidenheid definiëren om de rijkheid ervan te kunnen benutten. Dit alles natuurlijk binnen de anti-fascistische beweging maar in verbinding met andere groepen. Want welke organisatie of beweging kan tegenwoordig nog de pretentie hebben, om in zijn/haar eentje in staat te zijn een politiek alternatief op te bouwen?

1 mei actie tegen installatie van Fascisten, R'dam.

Foto: persburo Jota

IS HET HIER OORLOG?

De Vierdaagse van Nijmegen wordt door legerleidingen en Defensie misbruikt door het leger op zijn mooist te verkopen. Stram in het gelid lopen de militairen -veelal zwaar bewapend- en maken van de intocht een militaire parade.

Een opgetrokken facade van verbroedering en verdraagzaamheid moet het ware karakter van het militarisme verdoezelen. Legers dienen volgens ihho? slechts één belang: het in stand houden van machtsongelijkheden en daarmee het met wapengeweld oplossen van conflicten.

De kritiek van Is Het Hier Oorlog? richt zich niet alleen op de Vierdaagse op zich. De actiegroep richt zich op de militaire propaganda.

Protesten tegen de Vierdaagse-----

De Wandelklup "Is het hier oorlog?" (ihho?) heeft echt niet de primeur op het gebied van het protest tegen de Vierdaagse. de kritiek is al zo oud als de mars zelf. Het blad "de Sport" spreekt in 1911 over de Nederlandse Bond voor Lichamelijke Opvoeding als een sterk militaristische organisatie "die door de Regering met aanmerkelijke subsidies wordt gesteund, juist omdat hij zoo overwegend militair is". In de dertiger jaren neemt het protest tegen de militaristische Vierdaagse toe, zeker wanneer Duitse soldaten met fascistenvlaggen aan de mars deelnemen. In 1939 paradeert de Reichsjugend nog met hakenkruisen door de Nijmeegse straten. De Nederlandse Arbeiders Sport Bond kenschetst het gebeuren als "monsterlijke militaristische propaganda." Na de Tweede Wereldoorlog steekt de kritiek steeds weer de kop op. Anti-fascisten werpen in 1957 bezwaren op tegen de deelname van het Duitse leger. Het anti-NAVO-komitee bekritiseert in het begin van de 70er jaren de propaganda voor de NAVO en het militarisme. Vanaf 1978 vraagt het Aktiekomitee Vierdaagse aandacht voor de militaristische kanten van het wandelfestijn, hetgeen resulteert in een actie van 'binnenuit', die gedragen wordt door Vierdaagsewandelaars in een "is het hier oorlog?"-T-shirt.

"een tijdsverschijnsel" noemde de, toenmalige, marsleider van de Vierdaagse, luitenant-kolonel b.d. A.J. van Dongen, het protest. Na tien jaar zijn we er nog steeds.

Militaire propaganda-----

De Nijmeegse vierdaagse heeft een enorme ontwikkeling meegemaakt. Van een nationaal gebeuren op kleine schaal (45 militairen en 1 burger in 1909) zijn de "Vierdaagse Afstandsmarschen uitgegroeid tot een internationaal wandelevenement, waaraan in de laatste jaren 10.000den wandelaars deelnemen. Meer dan éénderde van de wandelaars bestaan uit militairen, afkomstig uit Navo- en 'bevriende' landen. De organisatie draagt nog steeds een overwegend militair karakter.

"Ondanks het toenemend aantal burgers aan de Vierdaagse, is de militaire inbreng onmisbaar. Alleen al de internationale militaire deelname geeft een belangrijk stuk kleur aan het geheel. Maar de militaire steunverlening, zoals kamp Heumensoord, en de steun aan de gemeente Nijmegen kan de internationale Vierdaagse van Nijmegen niet missen.", aldus Mr. G.H. Heerdink, voormalig voorzitter van de KNBLO. Hij gaf daarmee aan dat de verwevenheid van belangen tussen het militaire apparaat en de Vierdaagse duidelijk is. Naast allerlei taptoes en vliegshows biedt de Vierdaagse als "gemengd civiel" projekt volgens het in 1977 geschreven rapport van de stuurgroep Maatschappelijke Invloeden in de Krijgsmacht (STUMIK) over de 'vermaatschappelijking van het leger' een mogelijkheid bij uitstek om het leger en de militaristische maatschappij-visie aan de man, de vrouw of het kind te brengen. Het is daarom zaak dat de mensen door de 'belangeloze medewerking en ondersteuning' van het leger heenprikken. Dat dit nodig is, bewijst met name de intocht van de Vierdaagse. Zij spant de kroon op het terrein van propaganda voeren. Nadat de kreupele en anderszins niet toonbare soldaten verwijderd zijn in kamp Heumensoord en de anderen voorzien zijn van een pas gestreken uniform

en een blinkend geweven stengun of geweer, begint de militaire parade. Een onafgebroken presentatie van 'voorbeeldig' in het gelid lopende militairen, vorig jaar zelfs 'live' uitgezonden op T.V., die allen de 'goede', hooggewaardeerde, mannelijke eigenschappen als fysieke kracht, uithoudingsvermogen, discipline e.d. in zich lijken te verenigen. Het beeld van de jongens van stavast, waaraan we rustig onze verdediging kunnen overlaten, wordt op het netvlies van de mensen gegrift. Zij mogen zich vergapen aan deze fascinerende militaristische tentoonstelling, die opgeluisterd wordt door de aanwezigheid van een groot aantal hooggeplaatste officieren van de NAVO en vertegenwoordigers van het Ministerie van Defensie.

Het ware gezicht van het leger-----

Deze be- en verwondering over al dat fraais laat mensen vergeten waar legers werkelijk toe dienen. Het ware gezicht van het militaire apparaat wordt elke dag weer in de media belicht: in El Salvador en Nicaragua 'om vitale Amerikaanse belangen' te verdedigen, in Afghanistan en Polen om de dogmatische kommunistische lijn te handhaven, in Iran om 'andersdenkenden' te exekutereren, in Zuid-Afrika om het weerzinwekkende apartheidssysteem voor afbrokkeling te behoeven, in Libanon en de Westbank om de Israelitische expansiedrift vaste voet onder de grond te geven. maar ook in eigen land waar het leger -- voorbereid wordt op een mobilisatie tegen de Nederlandse bevolking, zoals bleek uit gepubliceerd materiaal over WINTEX '81 oefening. Er wordt geoefend op vredesakties, stakingen, blokkades en sabotage-akties tegen bijv. de komende Amerikaanse militairen.. Daarbij zal het nederlandse leger -indien noodzakelijk- niet aarzelen te schieten op mensen uit eigen land, aldus kapitein Rakers, in 1983 hoofd van de Nationale Reserve (NATRES), afdeling Noord-Brabant.

Vrouwvijandigheid-----

De vrouwvijandigheid van het militaire apparaat uit zich tijdens de Vierdaagse direkt in het zingen van seksistische liederen ("she is a lady in black, I want to have her on her back") door veel militairen.

Binnen het leger worden seksistische (of racistische) opmerkingen doelbewust door (onder)officieren gebruikt ten dienste van de discipline. Beledigingen en vernederingen in het openbaar zijn vaak doeltreffend om individuen klein te krijgen. Daarnaast worden typies' mannelijke eigenschappen erg hoog gewaardeerd en 'typies' vrouwelijke eigenschappen als emotionaleit en tederheid als zwak bestempeld. Hierdoor wordt het gevoel versterkt dat mannen veel meer waard zijn dan vrouwen. De hiër-

archie binnen het leger wordt dan ook getransplanteerd in de verhouding tussen mannen en vrouwen. De frustraties die het militaire systeem oproept worden afgereageerd op vrouwen, die dan ook agressief (als sexobjekt) worden benaderd. Het draaien van pornofilms in het leger stimuleert dit proces. Daarnaast wordt in oorlogstijd verkrachting als wapen gebruikt; de vijand wordt het zwaarst getroffen door zijn 'bezit' te verkrachten.

Aan de andere kant leidt de genoemde waardering van mannelijke en vrouwelijke eigenschappen tot een beschermende rol van militairen jegens vrouwen. Vrouwen zijn immers veel zwakker en wat zwak is moet verdedigd worden. De motieven hiervoor zijn echter niet zo zeer van menslievende aard, als wel ook van economische aard. de functie van de vrouw als verzorgster en moeder is onontbeerlijk voor de militaristische maatschappijvisie. Zij staat daarmee gelijkwaardigheid van mensen in de weg.

Diskriminatie-----

Het is erg moeilijk voor soldaten om zich -als ze dit al zouden willen- te onttrekken aan deze vrouwvijandige tendens binnen het leger; de groeps- en heteronorm bepalen in sterke mate hun handelen. Waar dit toe kan leiden, is elk jaar weer in Nijmegen te ondervinden. Tijdens de Zomerfeesten, die gelijktijdig met de Vierdaagse worden gehouden, worden veel vrouwen, homofielen, buitenlanders en anderen die buiten het 'normale' patroon vallen, bedreigd door agressief en/of seksistisch gedrag van militairen en andere mannen. zij menen dat festiviteiten en alcohol een legitimatie vormen voor het zien van vrouwen als 'openbaar bezit', voor het 'poten rammen' e.d. De aanwezigheid van bijna 10.000 militairen kan hiervoor niet als enige oorzaak gelden. Toch vormen zij hierin een belangrijke faktor, omdat zij een sfeer van 'mannelijkheid' en konkurentie meedragen, die vaak als voorbeeld gaat dienen voor andere mannen of groepen opgeschoten jongeren die zich zonodig eens moeten bewijzen! deze agressieve praktijken zorgen er voor dat het voor veel mensen in Nijmegen geen feest kan zijn; zij zien zich genoodzaakt binnens huis te blijven of zelfs de stad te verlaten.

Is het hier oorlog?-----

Vanaf 1979 liepen er mensen van ihho? mee in de Nijmeegse Vierdaagse. Het kleine protest groeide uit tot een fenomeen in deze wandeltocht, al snel tot ongenoegen van delen van het publiek, verblind door de militaire propaganda, die fel reageerden tijdens de opeenvolgende intochten; beledigingen, scheldpartijen, bedreigingen en zelfs fascistoïde uitla-

tingen ("ze moesten jullie vergassen") bierblikjes en tomaten vergezelden de wandelklub. Maar ook tot ongenoegen van de KNBLO, de organisator, die het protest zienderogen zag groeien. Dit resulteerde in 1983 tot diskwalifikatië van ihho? wegens het weigeren gebruik te maken van een pontonbrug en tot verdere uitsluiting wegens het meedragen van vlaggen en spandoeken. Sinds 1984 organiseert ihho? ook een alternatieve wandelvierdaagse, die de klub ieder jaar door een ander deel van Nederland voert. Hiermee werd het doel van ihho? breder: lag eerst het accent op het militaire misbruik van de Nijmeegse Vierdaagse, nu werd vooral ook de nadruk gelegd op de militarisering van Nederland. Via de kruisraketten en met het brede verzet daartegen, ageerde de wandelklub tegen de atoomwapens en de wapenwedloop tussen oost en west. Daarop aansluitend wilde de wandelklub het sluipende militarisme blootleggen en keerde zich tegen het feit dat het militaire apparaat op slinkse wijze ons dagelijks leven en onze omgeving binnendringt.

De militarisering van Nederland----

Zoals de propaganda van het leger via de Nijmeegse Vierdaagse, via wervingskampagnes op scholen en marktplaatsen, via TV spots en advertenties, het militaire apparaat voorstelt als een boeiend, mannelijk, sportief en scholing- en carrièrebevorderend 'vak', zo wordt onze 'verdediging' verkocht aan (onwillige) regionale overheden: gepaaid door werkgelegenheid, financiële hulp van de overheid, aantrekkingskracht van het leger op industriën, opleving van de middenstand en plaatselijke aannemersbedrijven en verrijzen er overal in het land atoombunkers, schietbanen, oefenterreinen, munitieopslagplaatsen en kazernes (het liefst vermomd als rijtjeshuizen of boerderijen). Zo raken de burgers in hun dagelijks bestaan vertrouwd met het militaire apparaat als 'normaal' onderdeel van de samenleving. Daarbij worden belangrijke verkeerswegen en spoorlijnen speciaal aangepast voor militair gebruik, natuurgebieden opgeëist en binnenlands verzet verdacht gemaakt en uit elkaar geslagen. En dat alles onder de vlag van de Navo en onder het mom van 'verdediging'.

Een alternatief-----

Het lopen van een alternatieve route betekent ook dat de wandelvierdaagse van het ihho? veel ontspannender kon verlopen, zonder de zeer agressieve reacties van het 'Nijmegen-publiek' en de tocht ook een vredig alternatief begon te vormen voor mensen die niet tussen de militairen, omgeven door 'macho'-gedrag, wilden lopen. De alternatieve routes voerden de wandelaarsters vaak door mooie natuurgebieden, dit in tegenstelling tot de militaire objekten die ze passeerden, waartegen dan ook geprotesteerd werd door middel van verschillende akties.

Wandelen

De wandeltocht vindt plaats van 17 tm 20 juli, 16 juli verzamelen op het beginpunt.

je kunt 25 of 40 km per dag lopen, langs een uitgezette route. Oefenen is belangrijk, informeer of er bij jou in de buurt clubjes zijn die oefenen of zoek zelf mensen op.

Niet wandelen - Wel Aktief

Als je niet of weinig wilt wandelen, kun je nog veel doen. Voor de organisatie, theater, persgroep, voetverzorging e.d. zijn altijd mensen nodig.

Overnachten

Onderweg overnachten we gezamenlijk in zalen of bij mensen thuis. neem zelf slaappullen mee. Er is een bus voor vervoer van je bagage, deze dient ook als bezemwagen.

Kosten

Deelname zal ongeveer f95,- kosten, all in voor een kleine week onderweg, inkl. aktiekosten, eten en drinken en overnachtingen.

Financiële steun

De tocht kost veel meer dan de deelnemers (kunnen) betalen, daarvoor is een bijdrage altijd welkom, dit kun je storten op gironummer: 16.41.428 tnv. H. Meijer inz. ihho?, Groningen.

Info en aanmeldingen:

ihho? p/a: Zwaluwstraat 42, 9101 HG Dokkum.

"JAMMER DAN VOOR JE"

de individuele konstruktie van de werkelijkheid en de opvoedkundige werking van de realiteit

"In de kamer mijn boeken tegen een muur, in mijn kleur met behang beplakt; een schilderij dat ik zelf kocht, hangt aan een andere muur — de vrouw van mijn keuze loopt rond, dekt de tafel met het bestek dat wij samen kochten, kookt de eieren die ik nu lust, de grammfoon draait een plaat die ik zelf opzette. Voor het kind, dat komt, maakte ik ruimte in mijn huis. Ik ben dit huis, ik ben de wereld, en voor zover ik in die wereld iets te zeggen heb, heb ik er zelf vorm aan gegeven."

(citaat: uit Twen/Taboe '61)

I Buiten de schone straten en de schoongewassen ramen, valt het bezoekers van de rijke Europese landen (bijv. Nederland, West-Duitsland) op dat het landen zonder klassen zijn. Er bestaat weliswaar nog steeds een hiërarchie in "onder en boven", en er zijn "rijken en armen", maar bijna niemand kan daaruit nog het bestaan van een klassen-maatschappij afleiden, of zoiets als een klassenstrijd. De samenleving is opgelost in miljoenen geatomiseerde individuen en het lijkt alsof de samenleving nog slechts een optelsom is van al die individuele biografieën.

Als statistici tegenwoordig de afzonderlijke resultaten optellen en konstateren dat er zoveel werkelozen zijn, en zoveel woningzoekenden, zoveel mensen met een bruto-inkomen tussen de 2000 en 3000 gulden, dan komen noch zij, noch anderen nog op het idee, dat het bij deze groepen gaat om werkelijk bestaande sociale krachten.

Miljoenen werkelozen kunnen dan wel hetzelfde lot hebben, maar ze hebben geen gemeenschappelijke belangen meer, ze vormen geen groep met gemeenschappelijke doelen, of met een gemeenschappelijke identiteit en cultuur. Werkeloosheid is, net als elke andere sociale situatie, niet meer dan een inbreuk op de individuele levensloop van iemand. Jammer dan voor je!

De linkse klassen-analyse, dat de sociaal-ekonomiese toestand van invloed is op het bewustzijn, was altijd al onjuist - tegenwoordig is die lachwekkend.

We kunnen het aantal vierkante meters woonruimte in groepen verdelen en op die manier de gemeenschappelijke levensomstandigheden van honderdduizenden onderscheiden van anderen, maar we kunnen daaruit niet

langer nog gemeenschappelijke belangen afleiden.

Deze duidelijke individualisering van sociale groepen heeft nu ook de laatste wanhopige verdedigers van het klassenstrijd-idee in een bewustzijnskrisis gestort. Het successief losmaken van de historische banden en van het sub-kulturele sociale milieu, komt overeen met het steeds minder aangesproken worden door politieke stromingen die zeggen te spreken uit naam van een klasse ("loonafhankelijken", "werkelozen", "arbeiders", "onderklasse", etc.)

Tot op heden heeft links nog wel het argument aan zijn kant, dat de sociale verschillen nooit helemaal zullen verdwijnen. Het aantal loonafhankelijken neemt nog steeds toe, de verschillen tussen de looninkomens en winstinkomens eveneens. Nog steeds is de juiste familie-afkomst en het juiste baantje een voorwaarde voor een zekere carrière. Net als vroeger bestaan in de wijken nog steeds de klasse-kultureel bepaalde samenhangen. En net als vroeger worden lonen en arbeidsmiddelen door ondernemers gebruikt om winst uit een produkt te halen, winst die alleen wordt gebruikt voor het eigen inkomen of voor investeringen, waarmee het pokerspel om nog hogere winsten kan worden voortgezet. En net als voorheen vallen er dus ontslagen, zijn er vacaturestops, is er overwerk, zijn er prijs- en rentestijgingen, wordt het milieu binnen en buiten het bedrijf vergiftigd en zijn er voedselrellen in verre landen. Vanuit dit gezichtspunt hoeven linkse analyses in feite nauwelijks veranderd te worden. Maar de eruit afgeleide zekerheid, dat alle modieuze prietpraat over "het einde van het kapitalisme en van de klas-

senstrijd" genegeerd kan worden, is vals. De werkelijke veranderingen in de sociale lagen onttrok zich aan deze zaken. Zonder de maatschappelijke lagen aan te tasten, veranderde het klassenprobleem geluidloos in een individueel probleem. Waar de samenleving vroeger nog gezien kon worden als een bepaalde optelsom van ekonomies en ideologies min of meer homogene klassen en sociale lagen, wordt deze nu gekenmerkt door een konglomeraat van miljoenen individuen met bepaalde - toevallige en wisselende - kenmerken.

Hoe is het mogelijk, dat sociale verschillen gewoon blijven bestaan, maar dat ze niet langer meer een aanleiding zijn voor een gemeenschappelijk "klassebewust" handelen? Komt dat doordat de materiële situatie van de onderste sociale lagen zo verbeterd is en ze hun huidige situatie vergelijken met hun oude situatie, inplaats van met de andere rijkere stand? Is de klasse-identiteit verdwenen, omdat het hebben van meer individuele mogelijkheden, het emotioneel en materieel terug kunnen vallen op het eigen milieu overbodig heeft gemaakt? Waren de radio, de koelkast, de massa-konfektie en de vakantiereisjes de genadeklap voor de arbeidersbeweging? Of is dat maar tijdelijk zo tot de roes van het nieuwe weer is verdwenen?

II

Het relatief zelfstandiger worden van het individuele leven ten opzichte van de tot nu toe dominerende banden (familie, bedrijf en lokaal en regionaal milieu) en de daarbij behorende waardes (geloof, moraal), is niet alleen het gevolg van het hebben van meer konsumptiemogelijkheden en de door de verzorgings-

staat gekreerde mogelijkheden om je anders te kunnen oriënteren. De ingrijpende veranderingen van het lot van de klassen in een persoonlijk lot is niet te wijten aan een toevallige andere interpretatie van de betrokkenen, noch aan de tientallen jaren durende media-propaganda, dat het "klassenstrijdenken ouderwets" was geworden. De individualisering van personen is het gevolg van de invloeden die uitgaan van de burgerlijk-kapitalistische maatschappij. Dat moeten we niet zo zien als een proces dat natuurwetten volgt en dat noch positief noch negatief te veranderen is. Bedoeld wordt, dat alles wat we samenvatten onder het begrip "kapitalisme" een bepaalde eigen dynamiek heeft, waardoor het handelen van mensen bepaald wordt, zolang ze dat zelf niet doorhebben.

In de vroeg-kapitalistische samenlevingen was individualiteit iets dat bijna uitsluitend voorkwam bij vertegenwoordigers van de heersende klasse. Slaven, lijfeigenen, maar ook de gildeleden, waren niet alleen in hun werk, maar ook in hun verdere leven overgeleverd aan patriarchale willekeur. Hun bazen bepaalden niet alleen het "hoe" en "wat" van de produktie, maar ze bepaalden ook de verdere leefomstandigheden. Pas tijdens het kapitalisme ontstond de vrije arbeider, die buiten zijn werk kon doen en laten wat hij wilde. Deze, in de historie, nieuwe figuur werd niet langer in natura, maar met geld betaald, d.w.z. hij ontving het middel, waarmee in principe alle andere waren geruild konden worden. De loon-arbeider kon zo niet alleen zelf bepalen aan wie hij zich verkocht, maar ook hoe hij zijn verdere leven, buiten het werk, kon inrichten. Van het geld kon drank of boeken gekocht worden - niemand schreef daar iets over voor. Althans zolang je maar niet iemand dronken neersloeg, of staatsvijandige literatuur verspreidde. Maar in dat geval kwam je niet in konflikt met de werkgever, maar met de staat, die zijn bestaan ook te danken heeft aan de scheiding tussen ekonomies en politiek geweld.

En nu de arbeider eindelijk zelf kon beslissen over zijn drankgebruik, waren er ook, in vergelijk met zijn voorgangers, nieuwe psychiese normen nodig. Hij had nu een karakter nodig en nieuwe, zelfbepaalde normen en waarden. En het belangrijkste daarbij was de mogelijkheid tot een verantwoorde vrijwillige zelfkontrole. Het was nu z'n eigen keus om fit te blijven voor het werk, om op z'n gezondheid en op z'n beroepskwalifikaties te letten, verantwoord met geld om te gaan, wat te sparen en zich 's morgens niet te verslapen. Niet iedereen had dat door. Sommigen ruineerden zichzelf en lieten zo aan anderen zien, op wat voor manier de vrijheid niet gezien moest worden. In de loop van de tijd heeft de meerderheid z'n lesje wel geleerd en zichzelf aangeleerd om precies dat te willen wat moet. Velen hebben zelfs plezier in

deze vorm van vrijwillige onderwerping, want deze nieuwe moraal maakte het mogelijk om hun nieuwe afhankelijkheid - afhankelijk van loon en staat - te negeren en ze feliciteren zichzelf met hun nieuwe persoonlijkheid, als ze 's avonds "op tijd" naar bed toe gaan, of omdat ze in de winkel betaalden inplaats van te jatten.

Ook de vrije keus van hun eigen baas vervulde de moderne arbeider met trots. Maar hij moest wel snel vaststellen dat hij met andere arbeiders, bekenden en onbekenden, moest concurreren en dat zijn eigen inkomen er

meenschap. Hij had wat minder vrijheid en was een moraal rijker.

Maar dat was allemaal weer snel vergeten als op vrijdag het loonzakje werd uitgereikt en er gekonsumeerd kon gaan worden. Verheugd kon hij vaststellen, dat er geen handelaar was die hem diskrimineerde vanwege een wat schamel voorkomen, zolang er maar betaald werd. De ruil van geld tegen konsumptiemiddelen maakte hem tot een medegenieter van de rijkdom - zij het tot aan de grenzen van het kunnen betalen. De hele wereld stond voor hem open. Hij kon zelfs

kleiner door werd. Mismoedig voelde hij zich gedwongen om met die anderen, die hem eigenlijk niets konden schelen, een soort verkoopverenigingen op te zetten om zich zo weer te moeten onderwerpen aan gezamenlijke afspraken over het loon en de arbeidsvoorwaarden. De verhoudingen eisten nu toch weer een soort klassen-bewustzijn en dat hield in dat de egoïstiese belangen - die inherent zijn aan dit systeem - weer moetsen worden ingeperkt ten behoeve van het welzijn van deze nieuwe, noodgedwongen, ge-

dezelfde waren kopen als zijn baas, zij het niet in dezelfde hoeveelheden. Maar als hij wilde en een jaar lang zou sparen, dan kon hij naar de duurste kledingzaak van zijn woonplaats gaan en zich door vriendelijk personeel het duurste pak van de stad laten aanmeten. Dat soort uitspattingen speelden wel eens door zijn hoofd, maar het idee alleen al was genoeg. Hij was vrij en een uitgesproken individualist geworden. Zijn arbeidsplaats werd steeds meer een middel om het "eigenlijke leven"

dat na het werken begon, te kunnen betalen. En daar, in de familiekring, in de vereniging en in de eigen wijk voelde hij zich pas echt een mens. Hier werd zijn, niet inwisselbare persoonlijkheid pas echt door z'n medemensen gewaardeerd. Op het werk moest hij zich nog wel het een en ander laten welgevalen en dingen doen, die niet direkt overeenkwamen met zijn interesses en bekwaamheden. En zo werd de Vrije Tijd steeds meer het doel van z'n leven. Zijn hele levensvervulling lag hier, in de heilige privé-sfeer: liefde, geluk, zelfontplooiing, een mooi huis en intelligente kinderen. En dat moest allemaal gebeuren in de tijd na het werk, voorzover die tijd al weer niet gevuld was met reizen naar het werk, met inkopen doen, de was doen en slapen. En bovendien kon hij het zich tegenover het bedrijf niet permitteren om een nalatende houding te hebben. Integendeel. Hoe groter zijn privé-wensen werden, hoe meer hij zich moest afjakkeren op z'n werk en zo mogelijk in z'n vrije tijd moest werken aan een betere kwalifikatie voor z'n werk. Maar dat was toch uiteindelijk zijn eigen keus.

Toch kon hij zich niet aan de indruk onttrekken, dat er bepaalde machten van buitenaf waren, die hem voortdurend dingen oplegden. De fabriek, het konstante risico om ontslagen te worden, de loonbelasting, de arbeidswetgeving - alles leek steeds meer buiten hem om bepaald te worden. Aan de ene kant stond hijzelf, een individu dat zelfs alles bepaalde, die z'n eigen geluk nastreefde - aan de andere kant, de maatschappij met al z'n instellingen, die alles dikteerde en bepaalde, als je je eigen interesses probeerde na te streven. Tweemaal per dag moest hij in een andere rol kruipen: 's morgens het masker voor op het werk, 's avonds als mens.

III

Het idiote aan dit verhaal is dat dit systeem uiteindelijk leidt tot een scherpe tegenstelling tussen individu en maatschappij. Het kapitalisme kon het massa-fenomeen van individualiteit kennelijk alleen kreëren door het opzetten van een giganties en vervreemdend produktie-apparaat en een niet minder impo-nerend staatsapparaat.

Het moderne privéleven en deze instituties en instellingen lijken twee totaal verschillende werelden. Er wordt gebruik van gemaakt, maar je blijft er wel vervreemd van. De privé-wereld heeft geen enkele controle over deze andere wereld, maar wordt er wel door beheerst. De materiële voorwaarden voor de nieuwe mogelijkheden tot zelfontplooiing (inklusief alle economische en politieke misdaden hier en in de Derde Wereld) komen in de ervaringswereld en in het denken van de individuen, alleen nog maar vervreemdend over. Maar het lot van al die individuen hangt wel af van die er tegenoverstaande maatschappij: investeringen, winsten, nieuwe produkten, nieuwe wetten en verordeningen, oorlogen - en dat alles slaat steeds als een

bliksem bij heldere hemel in in de privé-idylle. En dat deze verhoudingen op onbedwingbare natuurwetten lijken, komt doordat de kollektieve produktie en reproductie niet ook bewust kollektief georganiseerd is. Er wordt maar raak geproduceerd, zonder enige samenhang. Pas op de markt beseffen de diverse producenten weer dat ze te maken hebben met een samenleving en gaan ze elkaar weer bekonkurreren. De onzekerheid, die uit deze loterij voortvloeit, ligt voor de hand en daarom moeten ze een andere macht boven zich aksepteren: de sociale - en de rechtsstaat. Zonder deze zouden al die riskante praktijken tot moord en doodslag leiden. Maar tegelijkertijd worden de problemen niet tot aan de wortels toe opgelost, want het systeem ontleent z'n kracht juist aan het bestaan van deze problemen.

En het individu ziet zich ondertussen in toenemende mate omringd door vreemde machten (ekonomie, staat) en dode zaken (waren, geld). En die zaken schijnen ook nog sociale eigenschappen te hebben. En zo komt het dat intelligente mensen en soms vast van overtuigd zijn dat bijv. onschuldige microchips eigenschappen bezitten en arbeidsplaatsen in gevaar brengen.

Het hele punt bij het kapitalisme is, dat dankzij de erdoor bepaalde omstandigheden, personen met een eigen wil en verstand, op elkaar botsen, als elektrics geladen atomen en zo een resultaat opleveren, dat niemand eigenlijk wilde. Iedereen wilde alleen maar een beetje geluk en iedereen liet zich daartoe maar van alles aanpraten: een part-time baantje, een nieuw produkt, geldautomaten .... En het eind van het liedje is dat er "teveel" arbeidskrachten zijn, kernreactoren, wapenhandel, slechte kranten en overbelaste psychiaters.

IV

Het burgerlijke individualisme gaat ondertussen met reuze stappen verder. Geld, vrije loonarbeid en konsumenten-vrijheid waren slechts het begin. Met de verhoging van de arbeidsproduktiviteit stijgt ook het konsumptienivo van de werkenden en wordt de arbeidsdag verkort. Voor een deel is dat het resultaat van politieke strijd en vakbondsverzet, voor een deel is dat het gevolg van gedwongen veranderingen (gekwalficeerde arbeidskrachten voor een gekompliceerde produktie zijn zonder een lange opleiding en een bepaalde kulturele achtergrond niet denkbaar). En hierdoor ontstaat weer nieuwe ruimte voor zelfbepaalde individualiteit. De steeds grotere verscheidenheid binnen het industriële arbeidsproces maakt ook een eind aan produktie die specifiek afhankelijk is van bepaalde geslachten, van leeftijd of regiogebonden is. De behoefte aan meer en beter opgeleide vakmensen opent de deuren naar "betere opleidingen" iets meer. Langere opleidingen geven jongeren meer mogelijkheden om ervaring op te doen in een "leven voor het werk", met ruimere ontplooiingsmogelijkheden. Steeds

minder mensen zijn nog hun hele leven gebonden aan een bepaalde baan. Als de maatschappelijke ontwikkelingen dan ook nog leiden tot een verdere uitbouw van de verzorgingsstaat (eb daarover wordt hoofdzakelijk politiek beslist), dan wordt, door het totaal aantal veranderingen, het aantal alternatieven vergroot voor elk individu. Het eigen aandeel bij het vormgeven van het persoonlijke leven wordt groter, het aantal beperkingen wordt minder. Dat die beperkingen niet totaal verdwijnen, maar veranderen, is duidelijk, want het aantal ingenieurs, leraren en ondernemers verandert er niet door, doordat de sociale afkomst of de geslachten niet meer bepalend zijn.

Met de verandering van de leefomstandigheden en de grotere ruimte voor individuele keuzes, veranderen ook de gangbare normen voor sociale kontakten, persoonlijke banden (vriendschappen, huwelijk, etc.), met kinderen en voor de manier van leven van anderen, etc. Dit alles wordt met andere ogen bekeken. De kranten melden een voortdurende "verschuiving van waarden". En met elke vergroting van individuele keuzes, verliest ook de realiteit van het sociale milieu van afkomst aan waarde. HET PROLETARIAAT NEEMT AFSCHEID VAN ZICHZELF.

Voor het achtergebleven, klassenloze atoom wordt zo de verantwoordelijkheid voor alle gevolgen en mislukkingen in het eigen leven groter. De mogelijkheid om je te beroepen op de slechte startmogelijkheden ("arbeiderskind" etc.) werkt nu niet meer, omdat nu in principe alle mogelijkheden aanwezig zijn en alles alleen nog maar een kwestie is van de eigen bereidheid, je slimheid en "intelligentie". Dat door dit idiote principe, de nog steeds populaire sociaal-darwinistische theoriën weer worden opgewaardeerd, is een logies gevolg.

Waar het zelfbepaalde leven alleen nog maar kan mislukken door de eigen fouten, wordt "zelf-beheer" een centrale deugd. En een kritiese blik in het zieleleven van al die individuele individuen laat een groeiende beroepsgroep zien: het kapitalisme kreëert de therapie-samenleving.

Deze massale zelf-kontrolé en zelf-opgelegde-konstruktiviteit kreëert - naast de alom aanwezige angel van de konkurrentie - een grotere produktiviteit van het menselijke kapitaal. Waarschijnlijk levert dit innovatie-potentieel van individualisering meer rijkdommen op dan alle staalfabrieken bij elkaar. Over de individueel te dragen lasten van deze morele waardeverschuiving (gewetensnood, faalangst, stress, vreetzucht, hartinfarkten, seksuele frustraties, etc.) kunnen we bij Freud, Elias en Foucault terecht. Deze uniciteit en niet-inwisselbaarheid van de moderne individualisten is natuurlijk nauw verbonden aan de materiële en kulturele rijkdom van de maatschappij. Niemand kan dat zelf kreëren. Zonder lopende banden, kantoortuinen, snelwegen, elektriciteitscentrales en scholen, maar ook

zonder onze video, walkman, zuidvruchten, platenindustrie en telefoon zou dat exclusieve unieke individu van de jaren '90 nergens zijn.

V

De eigen dynamiek van het kapitalisme staat niet toe dat het tot nu toe ontwikkelde burgerlijke individu nu tevreden is en op het bereikte niveau blijft steken. Het kreëert dynamische consumenten om te kunnen blijven voldoen aan de eigen winstprincipes. De produktie produceert consumptie, levert daarvoor het materieel, produceert nieuwe produkten en daarmee nieuwe behoeftes, om er weer aan te kunnen verdienen, om nieuwe investeringen mogelijk te maken. Het kapitaal zorgt ook voor de vergroting van de al bestaande behoeftes door waren goedkoper te produceren en daardoor nieuwe kopersgroepen aan te kunnen trekken. De figuur van de actieve, naar steeds meer behoeftebevrediging strevende, hedonistische konsument, is tegenwoordig niet alleen maar een massa-figuur, maar is tegelijkertijd voor het kapitaal van groot belang.

georiënteerde) politiek en wetenschap geworden. Het opwaarderen van de konsumenten bevestigt deze weer in z'n belang. Warentesten en konsumentenverenigingen zijn gewoon geworden. De klassenloze konsument protesteert tegen de prestaties van "de industrie" en daarmee tegelijkertijd tegen z'n eigen prestaties als werkende. In deze konsument zien we dan toch nog het oude ideaal terug van de volkskamerad, maar nu op kapitalistische grondslag.

VI

Natuurlijk worden ook de behoeftes gestandariseerd. Het hele verhaal van de individualisering wordt begeleid door een standarisering van het leefpatroon: gelijke werktijden, vrije tijds-normen, bureaucratiese regels, woningbouwprogramma's, gestandariseerd meubiliair en konfektie, een verkommercialisering van de cultuur en van de media, etc. Veel dingen lijken iets individueels, maar worden in miljoenen oplages geproduceerd. Maar dit verandert allemaal niets aan het feit, dat de mensen, die hoe dan ook uit zijn op

nomaden in een zee van mensen.

Deze merkwaardige bestaansvorm gaat niet spoorloos voorbij aan de gevoelswereld van de burgerlijke mens. Ondanks de materiële en immateriële welvaart is er duidelijk sprake van gevoelsarmoede. Sommigen hebben het over "het verdwijnen van de zintuiglijke waarneming", anderen beoefenen "zelfervaring" en "ontdekking van de gevoelens" in allerlei workshops. En dat is alleen nog maar het begin. Het begin van een compleet programma van herbezinning op de "innerlijke waarde". Als je problemen met de wereld hebt, zoek je dus de oorzaken ervoor niet dáár, maar primair bij je eigen foute optreden in die wereld. Dus voorop staat, dat je jezelf verandert. "Think Pink"! Door alleen jezelf te willen veranderen en niet te streven naar revolutionaire veranderingen van de maatschappij handhaven we de structurele dwangmatigheden van deze maatschappij.

VII

In de geschiedenis van de loonafhankelijken is de huidige mens het meest overladen met wensen, gevoelens en emoties; maar het is wel zo, dat hij bijna alleen maar buiten zijn job creatief bezig kan zijn. De gespannen frustraties over de opgedrongen keuzes, die in de vrije tijd moeten worden gemaakt tussen het aantal "belangrijke" films, platen, boeken, interland-wedstrijden en afspraken zijn het onvermijdelijke gevolg van een industriële (en dus) massakultuur. Maar ook zijn ze het gevolg van het uiteenvallen van de samenleving in talloze deeltjes, die zich allemaal verdringen op de kermis van "het erbij horen", of er door de media heen gedirigeerd worden. Maar tóch kan het niet alleen liggen aan die eindeloze hoeveelheid van dingen, waarin het individu het overzicht wel moet verliezen, dat de konsument het gevoel krijgt het niet meer aan te kunnen.

Waarin ligt het dan? Ondermeer aan het beperkte vermogen om te kunnen genieten (eten, luisteren, ruiken, liefhebben, nadenken), ten gevolge van het dagelijkse werk binnen hiërarchies georganiseerde en op top-prestaties gerichte bedrijven. En ondermeer ligt het aan het wijdverbreide wantrouwen ten opzichte van het eigen denkvermogen; misschien wel omdat elke enigszins pientere gedachte ten opzichte van de macht van de feiten, overkomt als een hallucinatie. In essentie ligt het vooral aan het tweevoudige karakter van de konsumptiegoederen; het karakter van de (gebruiks)waarde en van de status-betekenis. Wie kan het zich onder welke voorwaarde permitteren, een bepaald boek, of een bepaalde plaat niet te kennen, zonder daarbij uit de boot te vallen van het voor hem/haar belangrijke sociaal-kulturele verband? Elke soort kaas heeft tegenwoordig meer betekenis dan vetgehalte. Elk detail is een bewijs voor het erbij horen of het er buiten vallen. Met andere woorden: het overzicht over wat er te koop is (ook op cultureel gebied), is inmiddels het eerste vereiste voor iedere

Hun verandering in "Koning Klant" is niet alleen maar ideologie, maar heeft een harde (geld-)reden. Terwijl nog tot aan de Tweede Wereldoorlog toe, de arbeiders en de kleine zelfstandigen hun levensmiddelen (in brede zin) voor zo'n 80% betrokken van boeren en ambachtsslui en daarnaast veel dingen voor de dagelijkse behoefte zelf produceerden (groente, kleding, schoenen, brandstof, etc) en ook zelf repareerden, komen nu de meeste levensmiddelen uit industriële produktie. Na deze gedwongen modernisering is de integratie tussen looninkomen en de kapitalistische "kringloop" compleet geworden. Het bestuderen en beïnvloeden van het gedrag van de brede konsumenten-massa is zo een zelfstandige (keynesiaans

die individualisering, over onnoemelijk veel mogelijkheden beschikken via allerlei gedistingeerde verschillen, symbolen en tekens. En hieruit en uit het bonte geheel van economiese en arbeids-alternatieven weet iedereen tenslotte een geheel eigen en uniek leefpatroon en een eigen levensstijl te breien; alleen als je het heel nauwkeurig bekijkt, kun je nog de objektief nog steeds aanwezige klassenstructuren ontdekken. Van deze klassenstructuren wil de moderne individualist niets meer weten. Die beschouwt zijn leefwijze als iets dat uitsluitend een produkt van hemzelf is. En dat klopt natuurlijk ook wel, maar dan wél ingekaderd door de middelen van de hen "omringende" maatschappij. Moderne

burger. En juist dat is het moeizame aan de grote verscheidenheid van het aanbod. En dat is het niet alleen: gebaren, mimiek, taalgebruik, kleding, kortom alle sociale symbolen krijgen steeds weer een andere betekeniswaarde bij de onophoudelijke veranderingen van de leefomstandigheden. En dat in het bijzonder door het verdwijnen van de klasse-specifieke leefwijze. En daarvoor komen dan weer sub-kultuurtjes in de plaats, die meestal "dwars" liggen. Hierdoor nemen de irritaties toe en de misverstanden over welke symbolen nu gelden. De drang om steeds weer nieuwe sociale grenzen te trekken cq. zichzelf steeds weer opnieuw een maatschappelijke plaats toe te kennen, is de oorzaak voor een gekompliceerd systeem van steeds verder uitgesplitste "geraffineerde verschillen" en van steeds meer willekeurige individualiteitskonstrukties. Relatie, woning, beroep, vrije tijdsbesteding, karakter - nagenoeg alles wordt in steeds nieuwe samenstellingen het materiaal, waaruit iedereen voor zichzelf (en ogenschijnlijk ook helemaal vanuit zichzelf) een eigen levensstijl kan samenstellen. Die- renvriend of nationalist, elegant of kneuterig, pop of klassiek - het wordt allemaal in principe niet meer bepaald door klassen of lokale afkomst. Leefstijlen zijn allang niet meer gebonden aan de kontekst van hun ontstaan. Ze kunnen als gedragspatronen, min of meer willekeurig, opnieuw samengesteld worden. Daarom is ons zonderlinge, glitterende pseudo-individu afhankelijk van het advies van alle mogelijke mode-, interieur-, hobby- en lifestyletijdschriften. Passen chroom-stalen bloempotten wel bij m'n antieke meubels?

Weliswaar zitten er in al die individuele gedragspatronen nog steeds sporen van familiale afkomst, geboortestreek, opleidingsnivo en daarmee dus van objektieve klassenstructuren. Maar op de parkeerplaats van het winkelcentrum staat de proleten-Mercedes naast het Golfje van de vrouw van de zakenman; en dan lijkt de nieuwe klassenloze mens toch wel te bestaan, zoals die ons in ideaalbeeld wordt afgeschilderd door de reclame. De konsument is in het openbare leven van deze maatschappij veel belangrijker dan de producent. De wereld van de producent, daarentegen, komt slechts heel sporadies voor in de media, behalve dan in de beursberichten. En dit ondanks het feit, dat miljoenen mensen dagelijks zo'n tien uur kwijt zijn aan het productieproces. Heel af en toe, bijvoorbeeld als er geadverteerd wordt voor een "ruimtebesparende slaapbank voor de gezellige, kleine woning" wordt het nog een klein beetje zichtbaar, dat de konsumenten toch wel heel verschillend betaalde banen kunnen hebben.

VIII

Er zijn heel verschillende reacties op de bestaande vorm van individualiteit, die door zijn tegenstrijdigheden totaal is losgeslagen. Zo heb

je bijv. de moderne Romanticus, met z'n kultuur-kritiese "praktiese utopiën" over de terugkeer naar een vooronderstelde oorspronkelijke harmonie tussen individu en wereld. Deze stroming, die aansluit op de oude romantiese literatuur (Frederik van Eeden, Novalis), is een reactie op het alom bestaande gevoel van verscheurdheid en onechtheid van het burgerlijke type mens. Daartegenover plaatst de Romantiese stroming het ideaal van een nieuwe harmonie tussen de mensen onderling en tussen de mens en de haar omringende natuur. Om deze harmonie te bereiken hoeft de waren-productie niet te worden afgeschaft, er is alleen maar een simpele verkleining van het konsumptieaanbod nodig. Het respekt dat deze Romantici hebben voor alles wat voorondersteld of ook echt "organies gegroeid" is (van biotoop tot ghetto) hun eis, dat alles moet worden onderworpen aan de natuur, die als een "kringloop-ekonomie" wordt beschouwd en hun ideaal over de terugkeer naar één "groot-samenhangend-geheel" is slechts een goedbedoeld neo-konservatief antwoord op de reël bestaande tegenstellingen tussen individu en onbewust kollektieve omgang met de natuur.

In het gevestigde konservatieve kamp reageert men hierop echter met een mengsel van agressieve verdediging van de marktekonomie en demagogiese kritiek op het "overdreven individualisme". Door een herbezinning op de traditionele waarden wordt geprobeerd een dam op te werpen tegen de ongewenste ontwikkelingen in het egoïsties hedonisme. Want die vormen ook voor de samenhang binnen hun eigen klantenkring een bedreiging. Drugs, vloedgolf van buitenlanders, ontucht, aids, verval van gezin en religie, vereenzaming, vernielzucht, etc., zo luidt de diagnose. Herwaardering van de gezins-solidariteit, burenhulp, gehoorzaamheid aan de staat, "Oranje", orde en tucht, vaderlandskunde, traditionele opvoeding, dat is de oplossing.

Door de doelbewuste afbraak van bepaalde sociale zekerheden moet de individuele speelruimte weer tot de juiste proporties worden teruggebracht. Er is geen plaats meer voor luie profiteurs en intellektuele kankeraars! Door de zo bereikte verscherping van het prestatie-principe moet de calvinistiese ethiek weer meer invloed krijgen op het privé-leven.

Heel anders dan de twee hierboven posities is de reactie van de pragmatiese realisten, zoals we die kunnen vinden bij de Groenen, de sociaal-demokraten, bij techneuten, sociaal-technokraten en "trend"-journalisten. De "realo's" hebben een grondige hekel aan moraliserende kultuurkritiek. En zijn uitgesproken en fervente aanhangers van de nieuwe mogelijkheden. Als ze al kritiek hebben, dan gaat die meestal niet veel verder dan het bevestigen dat er bepaalde overdrijvingen bestaan (platvloers egoïsme en zonderlinge vereenzaming); en diè moeten natuurlijk vermeden worden. Maar in de grond van hun hart beschouwen ze het huidige individu

als de "nieuwe mens" van de westerse wereld. En ze beschouwen de overal aanwezige konkurrentie als het rechtvaardige, geciviliseerde oerprincipe van de mensheid. Ze geloven in het principe van de selektie op grond van prestatie, Maar ze vinden dan ook dat je de succesvolle carrièrehengst als beloning z'n hedonistiese uitspattingen moet gunnen. Daarin verschillen ze van de traditionele konservatieven. Iedereen de luxe, die hij verdient!! Twee-derde deel van de reclame voor de iets duurere produkten is gebaseerd op deze rede-natie.

Elk van deze drie stromingen heeft z'n eigen markt en dus ook zijn eigen gezaghebbende (s)preekbuis. Voor de realo's (s)preekt onder andere het trend-blad Avenue. De naam alleen al is een programma. Avenue kiest partij voor de echte en de pseudo-overwinnaars. Avenue staat positief ten opzichte van prestatie, konkurrentie, (niet-platvloers) egoïsme, gezond realisme, een gedoseerde roes (maar wel in staat blijven om te presteren), positief t.o.v. de New Deal met de huidige machthebbers (konsumptietoename als loon voor het kritiekloos aanpakken van werk), positief t.a.v. het nationale "wij"-gevoel en "Oranje" (en daarmee wordt dan bedoeld: Nederland en de harde gulden), positief t.o.v. het geheel van materiële en politieke basis-elementen van de westerse subjektiviteitskultuur (van export-over-schotten tot een geëmancipeerd anti-kommunisme).

Avenue loopt hijgend en met een rood hoofd aan achter de door onbekende krachten aangezette "rat-race". En tegelijkertijd probeert het de indruk te wekken van een soevereine, allesoverziende gelatenheid. Vanuit het domme perspektief van de konsument en de politieke voyeur, gaat het blad gedachteloos van de ene oppervlakkige gebeurtenis naar de andere.

De twee enige maatstaven die trend-journalisten blijkbaar kennen zijn het alfabet (Acid, Aids, Asielzoeker, Afghanistan, ... Genentechnologie, Glasnost, HipHop, Hitler's dagboeken ...) en het principe van de superlatieven (de beste regisseurs, de grootste volkerenmoord, ...). Als door het geld in de handen van de konsument de sociale ongelijkheid gedeeltelijk vervaagd, moeten de mensen er toch op een andere manier achter kunnen komen tot welke kategorie ze nog niet behoren: Style! maar dat is natuurlijk, gezien de industriële massa-productie en de tot in alle uithoeken reikende beeldbuis, makkelijker gezegd dan gedaan. Het hooghouden van een herkenbare exclusiviteit is dan ook het konstant terugkerende probleem van de lezers van dit soort trend-bladen. De oplossing die de Lifestyle-bladen hebben gevonden is ronduit geniaal: de akteur van het individualisme. Omdat het hele systeem van status-symbolen toch al een zootje is, wordt de willekeur van de persoonlijke Lifestyle gepropageerd. Het enige wat daarbij telt is dat die uniek is. Deze koele onverschilligheid t.o.v. elke inhoud is

de beste voorbereiding op een situatie, waarop schoolverlaters zich zowiezo al moeten voorbereiden, bij het aannemen van elke vorm van werk. Het vermogen om heel snel te veranderen van wat je zelf wilt, dient met het oog op de steeds veranderende eisen, op een prima manier het systeem. De belangstelling voor inzicht wordt beperkt tot de kennis, die nodig is, om je tijdig op toekomstige ontwikkelingen te kunnen instellen. Dit soort bladen leveren een voorproefje van de jaren '90. Dat dit heel wat minder serieus is dan de traditionele beroepskeuze-konsulent doet er niet toe, want wat dit soort bladen beoogen is slechts de bereidheid, dat men elk, maar dan ook elk soort werk, wil aannemen. Dat is "persoonlijkheid" in de jaren '90.

IX

Het plezier van al deze verworven vrijheden wordt pas echt beleefd in beschrijvingen van situaties, waarin dit soort vrijheden niet bestaan. Vergeleken met de slaven gaat het ons erg goed. Maar zover teruggrijpen in de geschiedenis komt wel wat erg gekunsteld over. Bovendien hoeft dat ook helemaal niet. De onvrijheid begint al aan de andere kant van onze landsgrenzen en is dagelijks op de beeldbuis te zien. Verboden demonstraties, arrestaties van staatsvijanden, beroepsverboden, schendingen van de mensenrechten, veroordelingen van dienstweigeraars. Nee we willen het niet hebben over het in de pan hakken van demonstranten in Den Haag of Borssele, over art. 140, over isolatiefolter van politieke gevangenen, of beroepsverboden voor SAPPers en het Koningshuis te beledigen. We willen het niet hebben over ons "eigen" landje, maar vooral over Oost-Europa en het gruwelijke kommunisme, dat failliet is. Daar ontbrak het tot nu toe aan elke vorm van individualiteit. Het zonder die individualiteit gaat geen enkel gewoon mens uit zichzelf nadenken en z'n handen uit de mouwen steken. En dat hoeft zelfs niet meer bewezen te worden, want de opperste kommunist Gorbatsjov himself, beweert dit inmiddels ook. Natuurlijk tot grote ontzetting van de westeuropese communisten. Die hebben namelijk niet alleen het probleem te verwerken van de huidige "veranderingen in het wereldproces van de Revolutie" (bedoeld worden de economische hervormingen in Oost-Europa, onder het diktaat van het IMF, het onder kuratele stellen van Polen door westerse schuldeisers, de invoering van markt-economische principes en pluralistische partijmodellen in de verschillende Comecon-landen); En het probleem van de "strukturele verandering van de arbeiders-klasse" (bedoeld wordt de hierboven beschreven individualisering van de sociale klassen.

Het verdwijnen van de samenhang in het systeem van de leefwereld van de doelgroep moet bij elke partij of vakbond, die zich als klassen-organisatie definieert, de nodige vragen oproepen. Zolang op z'n minst tot dat kan worden aangetoond, dat achter de glitterfasade van het postmoderne

winkelcentrum, fouten en misdaden van het kapitalisme schuilgaan. En totdat het bewijs is geleverd, dat de grondslag voor deze wantoestanden en misdaden het individualisme is, dat door de prikkel van de concurrentie steeds weer opnieuw, steeds weer verder wordt opgeschroefd. En dat dat nooit goed kan blijven gaan, ook niet voor hen die het niet merken, of die het niet willen merken.

De oude arbeidersbeweging en de daaruit voortgekomen nationale staten, verkeren in een behoorlijke deplorabele staat. Met de bevrijdingsbewegingen in de Derde Wereld-landen is het al niet veel beter gesteld. Deze beide feiten staan niet los van elkaar. Een heleboel dingen hebben hierbij een rol gespeeld: foutieve inschattingen van gebeurtenissen en ontwikkelingen, vooral; maar ook het fascisme en het imperialisme.

Voor het kapitalistische Westen betekenen deze nederlagen momenteel een wereldwijde bevestiging van z'n gelijk; en vol trots geeft het de twee centrale factoren aan voor deze superioriteit: het concurrentie-principe en de totale vrijheid voor de ondernemende krachten in het op zichzelf aangewezen individu. Door middel van deze twee elementen was het kapitalisme in staat om - ondanks de eigen verliezen, door frikties binnen het systeem - de ontwikkelingslanden en de Comecon-landen onder economische, politieke en militaire druk te zetten. En tevens was het in staat om z'n eigen arbeidersbeweging en linkse oppositie te versplinteren. Maar de kapitalistische "artillerie van goedkope produkten" (Marx) zou geen effect hebben kunnen sorteren op de economieën van het Oostblok, aangezien die bijna niet op de wereldmarkt opereerden, wanneer de hoge arbeidsproductiviteit en de naarstige onderzoekersgeest niet hun neerslag zouden hebben gekregen in nog goedkopere en tegelijk technieks betere wapens. Zou namelijk deze samenhang er niet zijn geweest, dan zou de leiding van de Sowjet Unie de huidige vernieuwingsgolf binnen haar eigen samenleving in een eel ander licht hebben kunnen plaatsvinden. Slechte economische ontwikkelingen zijn altijd een relatief begrip. De economie van het Oostblok speelt het toch klaar, ondanks haar vreemde mengsel van geld- en plan-economie, om ruimtestations te lanceren en net zo goed fabrieken, steden en scholen te laten functioneren. Dat er daarbij af en toe iets misgaat is niet alleen in het oosten mogelijk: 544 neergestorte straaljagers in de Bondsrepubliek, een hele serie treinongelukken in Engeland, de explosie van de Challenger, uit elkaar vallende verkeersvliegtuigen, instortende bruggen, het naar de fabriek terughalen van net geproduceerde autoseries vanwege mankementen en dan natuurlijk nog de werkeloosheid, de faillissementen, de beurskrach. Al dat soort dingen gebeuren ook in het Westen. Het grote verschil zit hem daarin, dat bijv. slecht sluitende ramen in Moskou een veelzeggend teken zijn voor het hele systeem, terwijl hier bij ons het altijd partikuliere, privé-personen

zijn die de fouten maken.

Hoe het ook zij: in het hele Oostblok, inclusief China, worden de mensen beoordeeld volgens de criteria van de top-prestaties van de westerse individuen. Net als vroeger de "Elsevier" en de "Telegraaf" heeft nu ook Gorbatsjov in zijn eigen land "een heel leger van slecht gemotiveerde, traagwerkende arbeiders" ontdekt, die "ertoe bijdragen dat de produkten nergens op de wereldmarkt kunnen concurreren". Maar waarom zou men niet wat rustiger aan mogen doen? Waarom nu groenten en auto's voor verre vreemde markten produceren, in plaats van voor zichzelf? Het is duidelijk dat het Westen aan de hele wereld z'n normen oplegt. En omdat dat zo gebeurt, ontdekken de ekonomen in het Oostblok plotse-ling "een tegenstelling tussen gelijkheid en efficiëntie". Ze geven toe "dat ze nog steeds geen gelijkwaardig alternatief voor het concurrentie-principe hebben gevonden". Prof. Dieter Klein uit Oost-Berlijn pleit ervoor om de individualiteit en de creativiteit en de miljoenen individuen meer ruimte te geven. En hij pleit voor meer democratie "waarin de belangen worden uitgesproken en op elkaar (!) botsen".

Ook hier dus wordt de individualiteit gebruiksklaar gemaakt en gefunktionaliseerd. Het is moeilijk voor te stellen, dat Prof. Klein door het lezen van flutbladen als Avenue op dit idee is gekomen, terwijl toch in diezelfde tijd (dec88) ergens geschreven stond, dat "het Oosten niet langer zonder de principes van de vrije markt-economie, van het eigen initiatief en de eigen verantwoordelijkheid kan uitkomen" (Tempo, dec 88). Maar ook was daarin te lezen: "De Individualisering als de grote overwinnaar van alle historische ontwikkelingen in de westerse wereld weet haar voorsprong te vergroten". Het ziet ernaar uit, dat het burgerlijke individualisme nu in zijn imperialisties stadium is gekomen. Aan zendingsdrang ontbreekt het in ieder geval niet. Het demonstratieve pleidooi voor de materiele voorwaarden van de persoonlijke individualiteit, voor de bijzonder prijzige reproductie van wereldformaat dus, is tegenwoordig 'n must in de gegoede kringen. Maar hoe dat alles nu precies in z'n werk gaat, hoef je voor zo'n houding toch niet te weten.

Günther Jacob

Het bovenstaande artikel is een van de bijdragen in de discussie over Radikale Linke. De Zwarte heeft hier de afgelopen maanden al eerder aandacht aan besteed.

1, 2 en 3 juni is in Keulen het landelijke kongres. Ter gelegenheid hiervan verscheen er een bundel met verzamelde teksten. Het boekje is verkrijgbaar in De Rode Hond, Den Haag

ROTTERDAM

Vrouwenkollektief Intifada organiseert:

24 Mei: video 'Sans toit ni loi' van Agnes Varda. Over het avontuurlijke en 'vrije' leven van de jonge vrouw Mona in Frankrijk. *

30 Mei: cocktail-avond met exotische muziek en drankjes.

Aanvang 20.30, Mathenesserdijk 410-418 Rotterdam.

* alleen toegankelijk voor vrouwen

DEN HAAG

Programma Kraakbios Eisenstein. Buitenom 214.

Maandag 14 mei: Vrouwenfilmavond (dus alleen toegankelijk voor vrouwen). Thema vrouwenhandel en sex-toerisme, met de film 'Cannot run away'. Verder een medewerkster van de Stichting tegen vrouwenhandel om te vertellen.

Aanvang 20.00 uur, toegang 3 piek

Woensdag 16 Mei:

'De mannetjesmaker', 21.00 uur, f5,-

Donderdag 17 Mei:

'The Atomic café', 21.00, gratis video

Woensdag 23 Mei:

'Cobra, een opstand tegen de orde' 21.00 uur, f2,50

Donderdag 24 Mei:

'Repulsion', 21.00, gratis video

Zaterdag 26 Mei:

Arabiese filmavond, programma nog niet bekend. Met video. Aanvang 20.00 uur

17 Mei: SHELL-AANDEELHOUDERSVERGADE RING

Vanaf 9.15 uur picketline voor het Congresgebouw, om 10.15 gaan de aandeelhouders naar binnen, waar o.a. het woord zal worden gevoerd door iemand uit Zuid-afrika

Vrijdag 11 Mei:

Openbare discussie over het onderwerp "Oosteuropa en wij: eeuwige vrede?"

Eerst een drietal korte inleidingen door Kees Kalkman (AMOK), Mr. C.Homan (kolonel der Mariniers, verbonden aan Clingendael) en Wim Klinkenberg (publicist en journalist).

Daarna discussie naar aanleiding van de stellingen: De grote veranderingen in Oost-europa laten de noodzaak van een krachtige vredesbeweging onverlet; Met het kapitalisme is er geen vrede mogelijk; Het nederlandse 'defensie' budget kan en moet drasties omlaag.

20.00, Elandstraat 88 Den Haag

UTRECHT

Zaterdag 26 Mei:

Revoleg met de discussie of het revoleg een platform of een zelfstandige organisatie moet zijn. 12.00 de Skwotter, Otterstraat 82

WAGENINGEN

Studiedag: Perestrojka in de West-Europese Wapenindustrie?

Op vrijdag 1 Juni aanstaande wordt onder bovenstaande titel in Wageningen een studiedag georganiseerd door de Wageningse anti-militaristische groep in samenwerking met Studium Generale van de Landbouwuniversiteit. De West-Europese wapenindustrie lijkt zich weinig aan te trekken van de huidige politieke ontwikkelingen op het gebied van vrede en veiligheid. Zo is er een fusie op handen van twee Duitse wapengiganten: Daimler-Benz en Messerschmitt-Bölkow-Blohm.

Toch kunnen we vraagtekens zetten bij de toekomst van de West-Europese wapenindustrie, gezien de ontwikkelingen in Oost-Europa.

Op de studiedag zal door een aantal deskundige sprekers uit politieke en economische hoek en uit de vredesbeweging worden ingegaan op de mogelijkheden, of liever, onmogelijkheden van de West-Europese wapenindustrie.

Voor opgave en meer informatie kunt u terecht bij Studium Generale tel: 08370-82028 (Age de Vries).

Let ook op verdere aankondigingen. Graag tot ziens op 18 mei vanaf ½ 10 in Wageningen (Plaats nog niet bekend).

AMSTERDAM

Vrijdag 18 mei

Vrouwenavond le hulp: thema-avond 'Vrouwen in de kraakbeweging toen en nu'. Met Koos Huisman en vrouwen die zij heeft geïnterviewd voor haar scriptie 'Vrouwen in de kraakbeweging tussen 1978 en 1984'. Aanvang 20.30

Eten vanaf 18.30, reserveren: 020-6653845

le Oosterparkstraat 218huis.

Donderdag 24 Mei

Festival op het Rijkshemelvaart Ex-complex. Oude Haagseweg 58 (zie ook elders deze Zwarte)

Zaterdag 19 Mei

FEEST aktieblad NN

18.00: veganisties eten

19.00: de film Brazil (Terry Gilliam)

21.30: Alternatieve ruilbeurs en spelletjes

23.00: Muziek met Wagner en Boter, Skaas en Eieren

01.00: Disco met NixNut.

Toegangsprijs is 3 piek, heksen gratis

LEIDEN

Zaterdag 19 Mei:

Thema-avond over racisme en fascisme Met spreker van het FOK, video's over het leven van vluchtelingen in Nederland en video's over het werk in de illegale confectie-industrie Politiek Infocentrum 'De Invalshoek' Koppenhinksteeg 2, aanvang 20.00.

DEN HAAG/LEIDEN

3e NACHT VAN JUIGALPA

In de nacht van woensdag 23 op donderdag 24 mei, wordt de nachtelijke voettocht van Leiden naar Den Haag weer gehouden, in het kader van de stedenband met Juigalpa in Nicaragua. Vertrek 24.00 Universitair Sportcentrum, Einsteinweg 6 Leiden. Vanaf de PABO aan de Diamanthorst 183 te Den Haag vertrekt om 22.00 de Haagse groep naar Leiden. Na de voettocht is er een ontbijt.

Je ku

Voor meer informatie over de tocht: 070-3630688 op werkdagen van 10 tot 17.00 uur.

DELFT

Dinsdag 15 Mei

Studium Generale: 'Van Revolutiedroom tot de 'smalle marges van de politiek'. Lezing door drs. A. Muntjeswerf over het ontstaan van de sociaaldemocratie en de moeizame verhouding met de sociaal-revolutionairen alsook met de confessionelen die streeden tegen het Rode gevaar.

Dinsdag 15 Mei

Studium Generale: De 'ontkerkelijk' van het socialisme 1945-90. Lezing van Prof. dr. J.Th.J. van den Berg

Waagtheater, Markt 11, aanvang 20.00. Toegang vrij.

Vrouwen en anti-fascisme

13 mei 1990, 14.30 uur

Delft verschijnt de afgelopen jaren, als uit het ets, tijdens de Dodenherdenking de treffende kst: 'Verzet tegen fascisme, racisme, seksisme, litarisme, homohaar, NU, is het enige serbetoon n de gevallen!' Over de komende 4 mei valt de hadu van de fascist die daags ervoor in divergemeenteraden beëdigd zullen zijn.

De vrouwenfilmgroep wil daarom aandacht schenken aan anti-fascistische strijd en de specifieke ol van vrouwen daarin, vroeger en nu.

In een wereld waarin nog steeds niet door middel van betaling erkend wordt dat vrouwen tweederde van alle arbeid verrichten, is het logisch dat het aandeel van vrouwen in de strijd tegen overheersing, het organiseren van eten, onderduikadressen, persoonsbewijzen ..., de illegaliteit, sabotage, de gewapende strijd, systematisch verkleind wordt. Daar waar vrouwen, zoals in Latijns-Amerika, de Filipijnen of Zuid-Afrika, haarzelf onttrekken aan het imperialistisch en patriarchaal gezag van laars en bijbel en een aanklacht indienen tegen de haar omringende mensonterende praktijken, haarzelf organiseren en verzetten, wordt de staatsrepressie des te hoger opgevoerd. Hier in het Westen, met de vorming van het machtsblok van de verenigde staten van Europa, met zijn (a)sociale-, asiel- en witte bevolkingspolitiek wordt de continuïteit van het fascisme veerspiegeld. Deze continuïteit, en vooral het aan de kaak stellen hiervan door vrouwen, is vastgelegd in de film NIET VAN GISTEREN van Hedda van Gennep. Hierin komen vrouwen aan het woord die zich tijdens de Tweede Wereldoorlog verzet hebben, en vrouwen die nu, zowel hier als in Latijns-Amerika vechten voor een menswaardig bestaan en tegen uitbuiting en onderdrukking.

De film wordt ingeleid door Jolie Hakkert, die zal ingaan op het fascisme zoals dat zich sinds de dertiger jaren gemanifesteerd heeft, met -uiteraard- de nadruk op de consequenties die dit voor vrouwen heeft (gehad). Jolie Hakkert is vijf jaar werkzaam geweest bij het Zuid-Hollands Verzetsmuseum, en is nu medewerkster bij het Anti-racisme informatiecentrum (ARIC) in Rotterdam. Na de film zal er een discussie zijn met oudverzetstrijdster Bets van der Zaken, nu ondanks haar hoge leeftijd nog steeds zeer actief.

Wees vaakzaam en handel! (vrouwenfilmgroep)

FILM
HUIS

Kromstraat 27, 2611 EP Delft.